Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дене ● ШИНАРА, 21. ОКТЯБРЬ, 1980 ШУ. ● № 126 (6256). ● Мах 2 кепик.

Советски Союза къахьегамхой! Хьинаре къовсам лоаттабе Ӏилма-технически прогресс сихъяра тӀехьа!

Сийле хийла коммунизм хьалъеча хьалха йоагӀача цӀе байракхаш лелаеча коллективай, пятилетка гвардейций!

(КПСС ЦК ТӀахьехамашцара).

Сийлахь-боккхача Октябра накъадолхаш

Пхе шера заданел совгӀа

КПСС XXV СЪЕЗДА ИСТОРИЧЕСКИ РЕШЕНЕШ КХОАЧАШ А ЕШ «ШАЛИНСКИЙ» ЯХАЧА ОТКОРМОЧНИ СОВХОЗА КЪАХЬЕГАМХОША ИТТЛАГӀЧА ПЯТИЛЕТКА ПЛАНАШИ ДЕКХАРАШИ ХАНАЛ ХЬАЛХА КХОАЧАШДАЬД.

Тха керттера продукци — дулх пачхьалкхенга доккхад 5211 тонн, пхе шера план 4966 тонн йолаш.

Боккха толам баьккхаб совхоза алат кхедерашъ. ИттлагӀча пятилетка шерашка 36396 тонн алат декхад цар, пхе шера план 26680 тонн йолаш.

Из толам баккха вӀаштӀехьдаьннад лаьтта леладара культура лакхьар баьхан долаш. Юкъера лаьркӀача хӀара шера цхьан гектара тӀера чуийцад 32,2 центнер ка бола алат, план 23,8 центнер йолаш. Хьалхаваттарий опыт производствано шерра юкъевхьерах цу шерашка 8,4 центнер лаккбаьб гуракьа дувча алатий хьувнъам, алата кхельча хьажкӀий — 4,3, шекара свеклай — 157 центнер.

Тха совхоза свеклаш лелаерашa пхе шера план 35 эзар тонн йолаш дӀадахача 4 шерен 9 беттан пачхьалкхенга елкъ 73858 тонн шекара свеклеш. Из хул планал совгӀа 38858 тонн.

Социалистически декхарех гектара тӀера 350 центнер евкза езача дил шера юкъера лаьркӀача хӀара шера гектара тӀера чуенай 428 центнер. Цу вӀаштӀехьа дейлйтар из толам баккха.

ЧӀоагӀа хьинар айдаь къегаш я коллектив пятилетка чакхйоалача укх шера. Деррига низаш тӀадерзадеьд парте XXVI съезда сийне пачхьалкхенга хьайбеьй» аьлтанцарен йокха продукци яккхара а пачхьалкхенга йоккара а тӀайцадоккхагӀа дола декхараш кхоачашдера. Масела, дулх доккхара ийс бетта план тӀехкхоачашъяьй.

План 22 центнер йолаш 1653 гектар хӀаране тӀара чуденад 31 центнер гуракьа дийна алат. ХьажкӀаш лелерашe план 30 центнер йолаш хӀара гектара тӀера 35,1 центнер фуальыйа хьажкӀаш чуенай.

Хаотраме хьераш аьттуе боацаш хинидале а свеклаш лелаерашe дика хьувкъам кхебаьб. ВӀаьта октябрь юкъехьачача хана план 8000 тонн йолаш вӀекар доаккхача заводе дӀакъийтай 9200 тонн. Свеклаш пачхьалкхенна кхы а дӀалуш йолу.

Дил шера совхоза хинеб 2 миллион 515 эзар сом пайда, планагӀа 719 эзар сом мара хила ца безача.

ХӀанз тха совхоза къахьегамхоша деррига низаш оарцеӀа даьхад парте XXVI съезда сийна тӀайцадоккхагӀа дола декхараш толаме кхоачашдера. 1981 шера хургболча хьувкъама тешаме лерд йоллара, хьайбаш дика Ӏенгара декара.

В. АБАЕВ,
«Шалинский» совхоза директор;
А. ЧИНТАЕВ,
партхема секретарь.

Хургболча хьувкъама

Къахьегама тӀера, бехктахкам кхетабеш, шоайла новкъостал де кийча болаш нах ба тха бригадера бараш. Иштта барт болча коллектива мара вӀаштӀехьа даланц декхараш тӀехкхоачашдеш къахьега. Цунна тешал ду тха бригада балхо а.

Сомий беш лелаеш я бригада. Укх шера план йиъ бӀаь тонн йолаш оаха ДаькеннадӀабелар 443 тонн сом. Иштта оасаре къахьийгар иттлагӀча пятилетка хӀара шера. Цудухьа тха коллективо сом дӀабалара пхе шера план укх шера август бетта кхоачашийр.

Фу ду оаха сом дика хьувкъабалийтара? Кхыча сомий бешамаш лелаеча бригадаша деш дар мара дац. Агрономически Ӏилмо ма аххаре Ӏунал ду беша. Цунца цхьана, деррига балхаш толашагӀа йолта хапашкех ма хулла дикагӀен кхоачашде гӀерташ къахьег бригадерча хӀаране.

Белгалдаккха деза кхы а цхьа хӀама да. Геттара дика вӀаштӀехьъаьннхай бригаде социалистически яхь. Котало яьккхараш белгалбоах ахчан премешца, мах болча совгӀаташца, цар сийна арахец «молнеш».

Наьха балхацара безам совбаккхара цариа ду кхаь доакъар. Ӏай доагаде дахча, кӀор, кхыдер. Цу дерригача гӀулакхаша кхы а дикагӀа къахьега дог доагӀийт хӀаранна.

КПСС XXVI съезда толамца накъхлар духьа хургболча хьувкъамах ма могга тешамегӀа лард йолла гӀерташ я хӀанз бригада.

Укх гураха де деза балхаш дукха да гаьнаш аӀа. мугӀарашта юкъера лаьтта цӀандоаккхаш аха, зене йолча садоахкача хӀамашта молхаш тоха, кхыдар де деза.

Хьувкъам чуоцача хана дукха гаьна тӀера кхо-йиъ тракторо кегъилача Ӏаш. Уж кагъеннача моттигашка шовй бӀенаш доах зене йолча садоахкача хӀамаша. Цудухьа гаьнаш йоӀаше а дӀайовх оаха уж моттигаш.

Са тешача дена боад къовлабалалац ду оаха уж балхаш. Кхы в цхьан-шин дийнахьа къахьийтача е1а йоаккхаргья оаха тхоай беш.

ТӀатеӀа къахьеташ ба механизатораш таьний мугӀарашта юкъера лаьтта оахаш, культиваторашца из цӀандоаккхаш. Цар а дезача балха дийнахьа къахьег. ХӀаьта геттара дика болх бу деси йоӀош СуганпоагӀар Мутушен Сайд-Ахьмадеи, Сӧлсанов Асхьаба. Балха шин норма ца еш натахьа мара ди дӀадахийтац царех хӀаране.

Иштта оасаре болх бу укх деношка сомий беша хий дулаш боахначар а.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 63 шу дизарга дола КПСС ЦК ТӀахьехамашта жоп а луш тха коллективо дош лу сомий беша доал деш укх шера де деза деррига балхаш 7 ноябре хьатӀакхоачаш чакхлаха.

И. ХАМУРЗАЕВ,
Ачхой-Мартановски районна «Лермонтовский» совхоза сомий бешамаш лелаеча бригада бригадир.

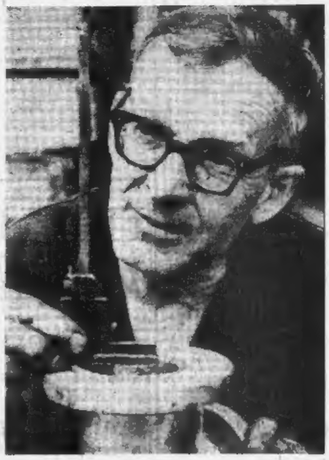

Коммунист Кузьмин Владимир Михайлович — «Красный молот» яхача машинашъеча заводе къахьалаттарех вола токарь ва. Шиъ пхе шера задании ханал дукха хьалха — 3.5 шера — кхоачашъяьй цо.

ХӀанз хьалха латта болхло КПСС XXVI съезда сийна къахьегама вахте а этта. хӀара дийнахьара норма 140—150 процент кхоачашъеш болх беш ва.

СУРТА ТӀА: В. М. Кузьмин.
З. БАТЧАЕВА сурт.

ХЬИНАР ЛАЬГӀ ЦА ДОЛИЙТАШ

Дукха ха йисанц пятилетка тӀеххьара шу чакхдала. Харц хургвац, тха ферма коллектив цехадиш укх пхе шера хьинаре къахьегаш хьайоагӀа, аьлча.

Оасарле лакхъеш мара кхы лох ца йолийташ къахьегаш ба тха ферма хьайбаш леладераш укх шера юкхьанца дез. Къаьстта балхацара безам совбаьлар тха укх шера шиъ бетта хинначa КПСС Центральни Комитета Пленумо Советски Союза Коммунистически парте аргӀапара XXVI съезд гульяра хьанъехьара соцам тӀайцача тӀехьагӀа. Цу форума диначa къахьегама совгӀаташца накъадахара доккхий социалистически декхараш тӀайицар оаха. ХӀаьта уж оаха толамца кхоачаш а ду.

ЛерхӀаш хиначул дикка совгӀа я дӀабахача ийс бетта ферма коллективо пачхьалкхенна дӀаенна шура. Нагахьа доярка яц тха шера шиий декхараш хӀанзале кхоачаш ца деш. Царна юкъе а белгалбоьнна къахьегаш ба ферма дикагӀдараш, иштта: Дзаурова Маднат, Дзаурова Долатхан, Шундалиева Манка, Олигова Матрена, иштта кхьоараш. Таханарча дийнахьа хьетӀадоагӀача шера чутагӀа къахьегаш ба уж. Масала, шера план 2200 йолча, 2587 килограмм шура я Дзаурова Долатхана дӀабехача ийс бетта хӀара Ӏаттагара яьккхар. 2479 килограмм шура яьккхай Шундалиева Маннас а хӀара кхоебача Ӏаттагара. Иштта лакха да кхьча доаркай толамаш а.

Сайх а аргӀа аз массех дош. Сай а аьттув баргба аьнна хет сона КПСС аргӀанарча съезда дикача толамашца накъаяха. ХӀане аьнна, 2381 килограмм шура я аз хӀанзале хӀара Ӏаттагара яьккхар. Из хьокхам лакха ба ала-м лац, хӀаьта а ер шу чакхдоалаш ма хулла-м лакхагӀа хилийта хьожаргья со. Из са парте съезда кийчдеш дола совгӀат да.

Миста вӀаштӀехьдоал тха уж толамаш даха? Цу хаттара жоп лургда аз иштта: тха коллектив барт тайне а, хӀара доярка шийл болх безаш а шунах яшаш а я. Цул совгӀа, хӀаране шийл декхар дика кхоачашду. Тахан де дезар кхоанарча денга данхац, тешаме хьож доахамга. Тха доаркашта даим шоайла социалистически яхь лелаю. ХӀараяр гӀерт цу яхьа хьалхе шин-шийга вхачийта. ХӀаьта тӀехьабусарашта, могачох, гӀо-новкъостал а ду оаха. Цу тайпарча гӀулакхаша тха аьттув хулийт ди тӀехьа дикагӀа къахьега а цунга хьежна балха толамаш дукхагӀа даха а.

КарагӀдаьннача кхоачам а-бах Ӏеш хилац дика къахьегамхо. Из декхарийла аз балха оасарле хаддеьза лакхъеш, балха гоазал дукхагӀа карасроаеш, цунах бӧзза пайда ийбеш, ший декхараш даим толамца кхоачамдеш къахьега. Цунца мара ма аргьац цун ший вахар хоадем наха юкъе сий долаш хилен. Из дика кхетадеш ба тха ферма доаркаш.

Дег тӀара къоабалдеш тӀайцар тха коллективо Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 63 шу дизарга дола КПСС ЦК ТӀахьехамаш. Цар тӀа йоах: «Юрта боахаме къахьегараш! ДукхагӀа хьа а дикка пачхьалкхенга дохка а дохка дулх, шура, фуаш, тха, кхыйола продукци!»

Цу тӀахьехама жоп луш, Октябра цӀейна дича накъадахар духьа тхоай-ийз дӀакхоачар деш къахьетаргда оаха «Даьтенна — дукхагӀа шуре», «Уллуш тӀехьавусар боацаш» яхача девизагӀа.

Х. ДУДАРОВА,
Назрановски района «40 лет Октября» яхача совхоза кхоалагӀча шурей-товарни ферма доярка.

16 шу да Советски районерча «Ленинский путь» яхача совхозе кхашпа гӀолла трактор лелаеш хьалхалатте механизатор Райдаев Къоасам вола. Тайп-тайпара юртбоахама балхаш деш волча цо хадданза доккхий толамаш доахаш къахьег.

Дика къахьегаш хиларах цунна еннай «За доблестный труд» яха медали «Социалистически яхье котало йоккхар» яха шиъ знаки.

СУРТА ТӀА: тракторист Райдаев Къоасам.
З. БАТЧАЕВА сурт.

РСФСР Министрий Совете

17 октябре РСФСР Министрий Совета заседани хилар. Цига йийцар укх шера ийс бетта РСФСР экономически а социальни а дегӀаахара Пачхьалкхен план, РСФСР Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра итогаш. ХӀаьта иштта 1980 шера план, бюджет, социалистически декхараш кхоачашделга Ӏалашлара де дезараш.

Заседане белгалдаьккхар парте XXV съезда решенеш, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева экономически политика дешай хьакъехьара указанеш кхоачаш а еш, шерра социалистически яхь а йоарнаь Российски Федераце къахьегамхоша республика экономически а социальни а дегӀайоалаеча дӀахо а толамаш даьха хилар.

Кхоачашъяьй продукцена реализаци яра, дукхагӀа йола лоархӀамегӀара изделеш хьалра задане. Совхна ду хана хиначул 3,3 процент лакхбеннаб 1980 шера ийс бетта РСФСР территоре тӀа промышленни производства боарам.

Халкъа хьал-торо тоаяра тӀадерзадаь дола гӀулакхаш дӀахо а чакхдаьхад. Болхлошеи гӀулакхерча нахеи бетта юкъера лаьрхӀача эцеш дола алапи 3 процент лакхденнад, рознични товарооборот —4,7 процент, хӀаьта бахача наха бытовой гӀулакхаш делга — 7,5 процент. 32 миллион квадратни метр нах чубаха цӀенош хьалдаьд, болх бе йолаялийтай Ӏалагьмате дукха больницаш, школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, социальни культурни гӀулакхашта эшаш йола кхыйола объекташ.

1980 шера ийс бетта доходашта йола РСФСР Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяьй. Цунна цхьана заседане белгалдаьхар 1980 шера 9 бетта РСФСР экономически а социальни а дегӀаахара Пачхьалкхен план, хӀаьта иштта РСФСР Пачхьалкхен бюджет кхоачашъяра даькъера кхоачашйоацараш. Цхьайолча РСФСР министерствашa, ведомствашa, автономни республикай министрий советашa, халкъа депутатий моттигерча Советий исполкомаша бизза пайда ийцабац производство а къахьегама оасарле в лакхъяра, продукцега дӀадодар лохдаре кхоачамех. Торф баккхара, хьу дӀаозара, цемаш ду материалаш арахецара, тховнаш тӀа тӀатоха кӀьда матсриалаши изоли хьаяра, кӀадаш, аннаш, продукце кхыдола тайпаш арахецара планаш кхоачашъяьйац.

Керттера фондаши цхьайола производственни моцпосташи болх бе йолаялийтара задане кхоачашъелга Ӏалашдаьдац. Планал тӀехьадусаш да цхьайола юртбоахама продукце йиелга.

РСФСР Министрий Совето РСФСР министерствашa, ведомствашa, автономни республикай министрий советашa, крайисполкомаша, облисполкомашa, Московски а Ленинградски а горисполкомаш декхарийла яьй 1980 шера оттаьь планови задане кхоачашъелга тӀехьадусаш хилара бахьанаш леррӀа тахка. хӀаьта КПСС XXVI съезда даха ма деагӀара накъадахара тӀехьа яьрчача социалистически яхьах пайда а эцаш деррига де дела 1980 шера — иттлагӀча пятилетка тӀехьарча шера планови заданеши социалистически декхараши кхоачаш а тӀеххкхоачаш а дара.

Кхашкара балхаш чакхдахара, доакъар дукхагӀа Ӏалашдара, юрта боахама продукташ кийчъяра планаш кхоачашъяра, хӀаьта иштта 1980/81 шерашка Ӏан замалахьа предприятешкей организацешкей боагӀача тайпара болх байтара де дезараш та теркам тӀабераабир.

Кхачаши промышленни товараш дукхагӀа арахецара, ассортимент шеръяран тоаяран, уж дикагӀа хилийтара, кхы тӀа а тоаран лохилга могадаьд.

Заседане къамаьл дир КПСС ЦК Политбюро членала кандидата, РСФСР Министрий Совета Председатела М. С. Соломенцева.

(ТАСС).

ВЛКСМ ОБКОМА АКТИВА СОБРАНИ

Шоатта дийнахьа г. Грозне союзни ШагӀа республикански комсомольски актива собрани хилар. «Хьайбаш леладелга — комсомола ударни декхар» яха болам дӀахо боаржабаран аргабаькха тоабаран актива хьалхашка латтача декхарех» яха доклад йир ВЛКСМ обкома секретара Х. М. Дзейтова.

Доклад ювцаш къамаьлаш дир ВЛКСМ Грозненски райкома хьалхарча секретара Р. Базгиева. МагӀалбика района «Нагунский» совхоза доаркас А. Коригова, Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза шурийтоварни ферма заведующе М. Газиева, ВЛКСМ Ножай-Юртовски райкома оргтдела заведующе С. Сецихановa, кхычар.

Актива собране йоагӀаш йола резолюци тӀайцар.

Визит чакхъяланза я

20 октябре Москвера Тӧнлисе дӀаваха КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, Советски правительства вехарагӀа официальни доттагӀала визитаца вай мехка вена вола Афганистана Халкъа-Демократически парте ЦК Генеральни секретарь, Афганистана Демократически Республика Революционни совета Председатель, Премьер-Министр Бабрак Кармаль.

Аэродроме боккхача бе замца Б. Кармаль накъавахьккар КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева, КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместитела Н. А. Тихонова, КПСС ЦК Политбюро члена, КГБ председатела Ю. В. Андропова, кхыча официальни наха.

(ТАСС).

РСФСР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЬЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

У К А З

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу: иттаьлагӀа хержача Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета шоллагӀа сесси гулйойла 1980 шера 19 ноябре гор. Москве.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель М. ЯСНОВ.
РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Х. НЕШКОВ.

ЦӀИ ЙОАЕЧА ВЕЛГАЛБАЬННАЧА БОЛХЛОЙ ГРУППАНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

ЦӀи йоаеча майрали къаьстта чӀоагӀа хьинаре гойтарах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Демов Виктор Данчиевича — Нохч-ГӀалгӀай АССР МВД УПО цхьоалагӀча ше къаьстта йолча военизированни пожарни часта вожкагӀволча пожарнена.

Чечаев Али-Султана — «Пригородный» совхоза трактористa.

Щербино Анатолий Васильевича — Нохч-ГӀалгӀай АССР МВД пожарни охрана управлене начальника.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 16 октябрь.

ПАРТЕ ВЕТЕРАНА НОВ. С. Ф. КОПЫЛОВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Дукхача шерашка къахьегамхошта коммунистически кхетам луча беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла

Копылов Сергей Федоровича — 1930 шера дена КПСС члена, Грозненски электромеханически завода кадрай отдела вожкагӀволча инспектора.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 16 октябрь.

НОВ. А. А. ГОЛОВЛЕВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЗАСЛУЖЕННИ АГРОНОМ ЯХА СИЙЛЕН ЦӀИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Республика юртбоахама производствана агрохимически гӀулакх делга Ӏалашдеча доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика заслуженни агроном яха сийлен цӀи лойла.

Головлев Алексей Алексеевича — Нохч-ГӀалгӀай Республикански агрохимлабораторе заведующена.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 16 октябрь.

НОВ. Ш. А. АРСАНУКАЕВНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР КУЛЬТУРА ЗАСЛУЖЕННИ БОЛХЛО ЯХА СИЙЛЕН ЦӀИ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

Советски литература дегӀадоаладеча доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи республика общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика культура заслуженни болхло яха сийлен цӀи лойла

Арсанукаев Шайхи Абдулмуслимовича — Нохч-ГӀалгӀай АССР яздархой Союза члена.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИН.

г. Грозный.
1980 шу, 16 октябрь.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА – ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Коллектива гIулакхех жоп луш

Мехидаьттен гази йоаккхача «Малгобекнефть» управлене партийни организаце мугIарашка 234 коммунист ва. Из бокха низ ба. Белгалдаккха деза предприяте гIулакхашта а хIара деннарча коллектива вахара а нах тIаберзабелга партийни организаце дика вIаштIехьдаьккхалга.

Мехидаьтта доаккхарий къахьегама коллектива кот тIортолга а хиная дIаьттай 13 цехови парторганизаци, 31 партгруппа. Парте политика къахьегамхой творчества айхха ювзаенна хилийтара диза дакъа доац цар. Къахьегаме шоашкара масал гойташ, социалистически яхье хьалха латташ ба коммунисташ В. Верченко, А. Калашников, Н. Крахмаль, М. Торий, В. Гринченко, Ш. Дударов, кхыбараш.

ХIаьта соахка 30 апреле иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъярах рапорт деннад мастера Кокоева кулгалдеча скважинашта ремонт еча бригадо. Пятилетка заданеш кхоачашъяьй волоцеха, паро-распределительни станце, гIишлошъеча участка бригадаша.

Шерагара шерага мехидаьтта даиккхари планех лоархIаеш хьайоагIа «Малгобекнефть» НГДУ. Масала, 4 шерен 8 беттен планал совгIа даьккхад 41830 тонна мехидаьтта. Дункхаза а республикански Ерригсоюзни социалистически яхьаш хьалхарча моттигашка хинай из коллектив. Цун ерригача производственни подразделеней, службай хьаьналча къахьегамах тьахинна беркат да из.

Цхьаддаш НГДУ парткомо ший терхама кIал лоаттаду района мехидаьттхкоашта хьалхашка латта керттера дехкараш. ХIаназарча боарамах даьккха ца Iеш алсамдаккхаза дарждоацаш де мехидаьттен гази. Цунца дувзадена даьза дартдоацаш да дIакъайла хиина серни мехидаьтта доалла моттигаш караерзаелга. НГДУ ше а цу даькъе кIезига балхаш дац. Цхьабакъда, «Грострубопроводстрой» тресто цхьайола чIоагIа мехидаьтта алсамдаккхара хилийта аргйоаца объекташ хьалъяь ца йоахаш сагота-м я «Малгобекнефть» НГДУ парткоми администраци. Ялх шу да цхьа объект ца хьалъеш латта. ХIаьта царех 4 шера кхоачашъльяц капиталовложени караерзаяра план.

Шоай отчетно - хоржамий собране из объект сихха хьалъяь а аьнха эксплуатаце дIаялаза аргйоацилга белгалдоввхав «Малгобекнефть» НГДУ коммунисташа.

Парткомон цехови партийни организацешен шоай заседанешка, партийни собранешка лаьттан ченанашара мехидаьтта цIендаь хьаладаккхарца алсамдаргдоза прогрессивни методаш юкъейоалаелга сихдара дешаех йолча керттерча специалистийн производственни участкай кулгалхойн отчеташка дукхаза а ладийгIад.

ТIоанашкара хьадоагIача мехидаьтта коэффициент лаккъелга боккхача лоархIаме хет мехидаьтта доаккхараштa, цунна дувзадена бIаьш эзараш тоннаш углеводородин бийдал совлецагIа яьккха тIакхетилга а хоаш. Цу гIулакха кийч я яь балха юкъехьош я мехидаьтта даиккхара темпаш кIезигдула лохдеш йола геолого-технически мероприятеш.

Соахка 50161 тони мехидаьтта пайда баь 240 укх шера бархI бетта лаьттан тIоанашкара 30848 тонна мехидаьтта совлецагIа даккха торо хилийта 141 мероприяти балха юкъейоалаьй мехидаьтта довниккараша.

КарагIдаьниначох кхоачамбаь Iеши мехидаьтта доаккхага диццолийташи яц НГДУ партийни организаци. Iилманхошца цхьана карагано-чокрански тIоанашкара мехидаьтта даикха хьалхагIа кийчъяь хиина мероприятеш тоаеш ба НГДУ специалисташ. Цхьабакъда, цу гIулакха новкъостал-м иш «Грознефть» объединенегара.

«Малгобекнефть» НГДУ парткома секретара заместитела А. М. Изаксона доклада тIа а пренешка коммунисташа даьча къамаьлашка а «Грознефть» объединене запасной овтхалашца, оборудованеца, техникаца, автомашинашца, инструменташца лертIа шоаш Iалаш ца белга дийцар.

ХIаьта шоай кхоачамбоацараш а дика гуш я НГДУ партийни организаци. ТIоапашкара хий пайда эца кийчлара, Iоадаь латта мехидаьтта хаи-хиннахьа хьаувзара проблемаш чакхйоахилга ший заседанешка специалисташтеи службай кулгалхоштеи массехаза хьалхашка оттадаьд парткомо. Мехидаьтта парка болх тайниха дIабахийтац цу кхоачамбоацараша.

Дукхача хано дени алсамъяха эзиш и скважинашта лаьтта кIал ремонт ю бригадаш. Геттара эсала латт из гIулакх. ХIаназалца 4 бригада мара йоацаш хиннай паро-распределительни станци. ХIанз цига бола ялх бригада а кIезига я. Геттара дукха хувцалу цу бригадашкара болхлой. Партиона НГДУ кулгалхой, иштта скважинашта лаьтта кIал капитальни ремонт еча цеха партийни организаце кадраш балха тIа соцаяра, къахьегама дисциплина чIоагIъяра, мехидаьттахой къахьегама а быта а хьалаш тоадара дукха да де дезараш.

Кхоачам хилла сиха хьалдац нах чубаха шIенош, культура объекташ. Бакъдар аьлча, доккха хIама-м дергдац 16 сагах латтача гIишлошъеча участко. ГIишлошъю участок шерьяра хIама деш бац НГДУ кулгалхой (начальник Н. А. Орехов).

Партийни организаци дегIа ца ярах чIоагIа хала а хеташ дийцар пренешка къамаьлаш даьча коммунисташа М. А. Влизько, М. Я. Тангиева, М. И. Коврижникова Р. Я. Есинас, Ф. А. Дворовникова, В. И. Левшина, кхычар. Отчетни хана 7 саг мара парте хьачуийца воацилга, хIаьта цу тайпарча партийни организацена уж кIезига болга белгалдоахар цар.

Цехашка, участкашка гойтара агитаце, социалистически яхьа итогаш дIа ца йоавдийташ, коллективана идейни кхетам балара гIулакхаш лертIа чакх ца доахаш хиларца партнома замечанеш йир коммунисташа.

«Малгобекнефть» НГДУ балансах йолча электролинена реконструкци капитальни ремонти яра дешаш чIоагIа уйла тIа а йохийташ дийцар коммунисташа. Города промышленни объекташтен бахача нахан дIатела энерги каст - наста юкъагI а ювлаш чIоагIа тишъеннай уж. Шийниза уж балхаш де торо ю электроцеха, пулуба «Грознефть» объединенегара новкъостал дехи деза парткомон НГДУ кулгалхошеа, йоахар коммунисташа.

Производства а иштта идейно - кхетама а балхашка кIезига дац деза дисараш. Отчетни доклад ювцаш коммунисташа йийпа ерригa проблемаш белгалъеши дийца дерригa кхоачамбоацараш дIалахара хоавмбола де дераш дIаяздаь бола соцам тIаийцар НГДУ коммунисташа.

КПСС XXVI съезда сийлена накъагIоргхиларах тийша я «Малгобекнефть» НГДУ коллектив. Цунна тешал деш да коммунисташ къахьегама кердача доккхача толамашта тIаехувш, ерригача коллективана тIадалача гIулакхах а беррига коллектива балхах хьахиначох а хоа дала кийча хилар.

Т. ФЕДОСЕЕВА,
«Ленинское знамя» газета редактора заместитель.

Керттерча лостамагIа

НОВГОРОД. «Волна» яха производственни объединени тIеххьарча шин шера кхоачашъяь йоалаш латт производства эффективность лаккъяра администрацеа цхьана кийчъяь хиначча комплексни плана ерригa пункташ. Цу тIа лаьрхIа дар кхы а лаккхагIча классагIа йола телевизионнин радиои аппаратура арахецилга, керда техникеи технологии балха юкъейоалаелга.

Объединене арахеца йоладьй кхоалагIча тайпара йола промышленни телеустановкаш. Микросхемаш балха юкъейоалаяра чотагIа уалаш приборашн тешамегIа а дикагIа а болх бе йолаенай. Цехашка оттальй автоматашн бIарчча автоматически линеш. МоллагIа яраш санна йолча металл тедача станокашта меттел числовой программни управлени йола станокаш оттальй. Производствана хIанз тIахьожам лоаттабу ЕС-1033 яхача электронно - вычислительни машино.

Дикка доккха даькъа производства эффективность лаккъяра юкъе дихьад новатораша. Цар радиопализаторски предложенеш балха юкъейоалаяро торо хилийтай 500 эзар сом совгIа экономически пайда бе.

Социалистически яхь КПСС XXVI съезда баха ма боаттIера накъаьбахара тIа я ерзаль парткомо чакхдаьккхад беррига производственниташи инженерно - технически болхлойн цунна юкъе озилга Коллективо декхар тIанийцад 1980 шера план хаьнал кьалха, хIаьта продукци маькхала яккхара пхе шера план Октябре 63 шу дизарга цхьа бутт хьалха кхоачашъе.

СУРТА ТIА: предприяте дикагIйола рационализатораш — (аьрдехьара аьттехьа) объединене конструкторски бюро инженер коммунист В. В. Кузнецов, керттерча инженера заместитель коммунист В. П. Кавырзин, керттерча конструктора отдела инженер В. И. Тимофеев.

А. ОВЧИННИКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ПЯТИЛЕТКЕ ХЬАЛХАЛАТТАР

...Тхьаь цхьоалагIа шу да хIанз Арсанова Арубина дукхьал цхьан моттиге — Ачхой-Мартановски района «Лермонтовский» совхозе Iаьсий кхедеш йола. Цун тайпан цIи ца йоваш кагахьа саг хургвац республике. Тамаш а яц. Укх шере цхьа бутт дIабахаввар хьайбаш лелaдераштa юкъе яьржача яхьа итогех республикански газеташ тIа чIоагIдаьча сийлен Улга тIа цун тайпан цIи ца йоаккхаш. Ше кхедеча Iасилгашта дулх тIаихетийгара иттлагIча пятилетка пхьи даь шерав яйс беттая 178 процент кхоачашъяьй цо. Цул совгIа, хIара шу массаза доал лаккхуш да цуи балха хьокхамаш. Масала, пятилетка хьалхарча шера план 600 йолаш хIара Iасилга 610 грамм дулх тIаихетийта кхиьвадале, 1978 шера — 1050, соахка — 1200, хIаьта укх шера 1460 грамм тIаихетийт.

Иштта овсаре болх бир цо воархIлагIча а, бархIагIча а, исслагIча а пятилеташка. ХIаьта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара ше кхо ца еш хьавнала къахьегарах боагIа мах а баьб Даьхено цун къахьегама. Арсанова Арубинана еннай Ленина, Къахьегама ЦIеча Байракха, «Знак Почета» ордеваш, дукха медалаш. хIаьта цунна тийнка сийлен грамоташи мах бола совгIаташи лаьрхIа а варгац. Дукха ха йовццаш аргIа йоццаш ГАЗ-24 яха легковой машин эца бокъо а елар цу сий долча къахьегамхочоа.

Ши-шегIа хьахиннадац уж толамаш. Царга кхачалехьа, балха опыт караерзавлехьа дукха низ дIабеннаб.

— Найслуча кхоачамбоацарех, халонех ца кхераш, хьинар кхо ца деш къахьетача наха мара карагIалад балха тIа дика хьокхамаш гойта. Царех я тха Арсанова Арубика, — йоах шоллагIа шурий ферма заведующие Януурсаев Iале, цуи вахарах, балдах дуаца аьнна аз шийга декар дича.

Арубикас Iаьсий лелаву кхий. Бакъ-дар аьлча, кхий вле йиш йолаш дац из. ВIаштта ши шаI я. Мозий чуухаргдэацаш цхьан наIарах Iоалла уллаш хи-кеса да. НаIара санагIана юкке уала чувоалаш могаш Iодьанха йилла тIоадаль пахаш.

ЦIена, лостам болаш а Iасилгаш латтача клеткашка а. КIай халат тIа а дийха шуша чура Iасилга шуре молаеш кхалсаг йоал. Юкъа тIа хьежача гуш да из ха яла саг йолга. Цхьабакъда, кадай лелача цун кулгаша хьакьокх из хьинар долаш саг хилар.

— Бр я-кх тха Арубина а, — аьлар Януурсаева.

— Iодаьчул тIехьагIа бутт баллалца кхеду аз Iасилгаш. Цул тIехьагIа кхыча групе дIалу. Хьалхарча хана, уиакцIеноага а хьожаш, царна Iувал дарга хьежжа мара дика болаш хьалкхувргдац уж. ХIаьта дика етт дика Iувал даьча шинарех мара хьакулеш боацилга хоаш ма дий. Цудухьа тхоашта могар ду аз а са новкъосташа а аккарех дика доахал хьалкхаде гIерташ, — йоах Арубикас.

Дика дагайоагIа цунна ше ферме болх бе ена ха. Хьайбаш лелaдаь яцар из ферме йоагIаш. Эггара хьалха доарка йолаш къахьийгар. Шера болх баьчул тIехьагIа кхеде Iаьрсий хьаийцар. Цу хана дена шийца професси ца хувцаш къахьегаш хьайоагIа.

Дукхьал дIаболабеча моллагIча балха тIа санна халонаш а ла йийзар. Ферме цхьаннакха механизаци йоацаш кхо, нувхаш арайоаяхар, цкьйола балхаш кулг мара дора. Iоду Iаьсий а кIезигдукха муж кхийтгача цамогаш хулар. ЦIа на йодаш цхьайолча хана царца бийсаш йоахар Арубикас. Цкъа сецца балха еча денне улла Iасилг бIаргадайча саца а ца могаш елхаш дукха ха яьккхар. Изамо йирча хIама нхы а цкъа нийсдеча ше лоергдоацалга хоаш балхара дIаяха лаьрхIар. Нхьа кIира даьккхар ферме ца йоагIаш. Дог кIезиг-дукха тийча, эIамига Iаьсилгаш дагадехача, царех къа а хийтта, шийл дикагIа царна Iувал дергдола саг коранэагIаргхиларах ца тешаш балха ера. Iаьсий лелaдара болх дика вIаштIехьбаккха лаьрхIар. Ферма кулгалхошта тIехьара ца йоалаш дерригача норашта кизгаш тохийтар, уллех яь кIийле а йолаш клеткаш яйтар. Цамогаш хулача Iасилгашта дарба де Iомаелар. Лоацца аьлча, Iасилгаши царна доал дари мара нхы хIама дага ца доаллаш къахьийгар вIаштта шин-кхаь шера.

— Цхьайолча хана хаинахьа хIача даза а кхоалиар, — дуен хIана Арубикас, дег тIара елаш.

Из хала ха дагалувцаш хIанз шийна могар ду цо уллув болх беча къонахчарна Iаьсий лелaделга дездалийта, царна ший балха опыт дIаяла гIерташ. Ший веший йоIа Тамарена санна Iаьсий лелaдара говзал дикагIа караерзае новкъостал деш я на Гайрбекова Дешийна, Сулейманова Аьсета. ХIаьта болх бе цо Iомаль Януурсаева Раиса ферма Iаьсий лелaдераштa юкъе яьржача яхье шоллагIча моттиге я.

—Хьехархочоа эггара йоккхагIа йола дегагIоаале я ше хьалхедаь саг балха, вахаре дика толамаш доахаш дIаволалой. Иштта хетаргда сона а айса болх бе Iомабеча мехкарех дика Iаьсий лелaдераш хуле, уж сол а хьалхаболе. — йоах Арубикас.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТА ТIА: «Лермонтовский» совхоза Iаьсий лелaдер Арсанова Арубика.

М. МАЛУЕВА сурт.

КПСС XXVI-ча съезда яха ма йоаггIара накъаяхар дукха социалистически яхье а яьнна, «Электроприбор» яхача завода коллективо тIехдина толамаш даьхад къахьегаме: укх денношка чакхъяьккхай иттлагIча пятилетка производственни программа. ХIанз цхьайтталагIча пятилетка чотагIа болх беш ба заводчанаш.

СУРТА ТIА: сборщиний бригадир коммунистически къахьегама ударник Нина Григорьевна Вуц къонача сборщикашта Башкетова Ирайнеи Вийда Людайнеи болх хьехаш я.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ЛИЛМЕИ ПРАКТИКЕИ

СИ — дерригача бустамий мотт

Карара шу доладелча вай хIара дешнарча вахаре чульхиний физически величиний единицай керда цIераш: паскаль, грей, ньютон... Мехки юкъейоалаю лоацца Си — система интернациональни эцаш йола Дунен халкъашта юкъера единицай система. ХIана нийсденнад из юкъе йоалае езаш, фуд цуьнх доаллар?

Тахан бустамаш ца деш Iе йиш йолаш яц сага гIулакхий цхьаккха сфера. Производственни а Iилман а практике йиста езаш йолча параметрий число дукха хIама ца эшшаш шин эзарнета кхоачаш латт тIеххьарча ткъаь пхиъ шера. Цунца цхьана лаиклуш латт ийсала, бустамаш цаIаш хилийтарен уж вIашн нийсде йиш йолаш хилийтарен даькъера дIадехараш. Цхьабакъда, бустамий информаце метташ, безам беце в, вавилонски столпотворенеца из нийсде дагадоха вIашагIъийнад. Масала, цхьатарра йола физически величиний тайп-тайпара бустамаш да механикени теплотехникени, молекулярни физике а атомни энергетике а. МоллагIа цхьа величина юсташ дукха единицаш я, ард вай, низи лаьрхIа — итт совгIа, энергена — ткъо совгIа. Цул совгIа, дукха единицаш къаенай, цудухьа производствана автоматизаци яра ориентаци йолаш йолча бустамий техника тахан дIадехарашка хьежжа яц. Масала, гоура низ. Цунах пайда эц адамлено XVIII бIаьшерене дена вай деношка кхаччалца йолча хана. вай хьогге а кхыча дунь увоача хIамай бIаьшерен чу даьинадале а.

Лоацца аьлча, хьетIакхаьчай цаI мара боаца универсальни унифицированни технически мотт хилаза барбоаца ха. Цу тайпара бола мотт хилнаб дуккхача мехкий специалисташа дьаль а 1960 шера бустамийн тарашийн даькъерча XI Генеральни конференце чIоагIъяь я йолча физически величиний единицай Дунен халкъашта юкъерча системах.

— Духхьал цаI мара боацача, массане а кхетабеча меттала, — йоах метрологически службай Ерригсоюзни Iилма-тохкама института директора технически Iилмай кандидата Черноярский Анатоле, — йиш хургъя Iилма тохкамех хьахиннараш даймехкарча а доазал дехьарча а цхьан тайпарча продукце тохкамийн тIахьожамийн дийнеш вIашн йиста, вIашн нийсъе, дунен халкъашта юкъера производственни интеграци кIоаргъе а шеръе а, тайп-тайпарча мехкашта юкъера торгови бувзамаш чIоагIагIа дегIанхувла. Ала дезаш да, СИ СССР-он социалистически доттагIлен кхыча мехкашен дакъа а лоацаш тIанийца хилар. Цун кIийлен тIа отта а ль карарча шера 1 январе дено юкъейоалаль я «Метрология. Единицы физических величин» яха СЭВ стандарт. Цу нормативно-технически документо лерхIаш да СЭВ членаш долча мехкий халкъа боахаме санна, иштта цар вIашн лелaдеча договорно - бокъоний гIулакхашка а керда единицаш юкъейоалализа ярг ца хилар.

СИ кIийле — ворхI единица: метр (дIоахал), килограмм (масса), секунда (ха), ампер (тока низ), кельвин (температура), моль (вещества дукхал), кандела (сердалон низ). Цул совгIа, къоастаьй совлеяна йола кхы шин единица: радиан шаьрачен стерадиан тедесии углана. Ерригa кхыраш, ард вай, паскаль, ньютон санна яраш, простейши уравнеший гIонца керттерча единицех хьакъестаю. СЭВ стандарта пайда эцийт хIана шерра яьржа йолча стандартни единицех: минут, тонн, де-буйса, кIира, бIаьшере, эзаршере, и. кх. дI. Литр а иштта цу группана юкъейихьай, амма тара нийса оза дезача хана из юкъеяхьа могаеш яц. Шоаш хиначча бесса йолаш юс лаьрххIача областашка пайда эцаш йола цхьайола единицаш. Уж я, масала, диоптрия — оптике, гектар — юрта боахаме, сердалов шу — астрономе. ХIаьта вай йовзаш йола 70 гаргга единица (ртутни бIоагIа миллиметр, калори, говра низ, центнер, кхыраш) йоахаш, йоахаш лела ца еш дIайоахаргья.

Хаттар отта мег: ткъо шу хьалха тIанийца йола керда система хIанз мара юкъе хIана йоалаьяц?

— ГIулакх миштад аьлча, — жоп лу цу хаттара А. Черноярские, — керда система юкъейоалаяр чоалхане а йIаьла а процесс я. Вай мехки кердача единицашка довла делар 1963 шера, амма нарара шу доладалалца йолча хана уж дукхагIа лерхIаш яр. хIаьта халкъа боахаме дерригача довнъошка уж хилайза яргйоацаш лерхIа хIанз мара доладеннадац. ЦIенхашттарча халонех цаI я специалистий а къаьстта бакьача наьхи а оагIорахьа кердача системава дукъаьла йола психологически адаптаци. Ала дезаш да, шийна ораштa, пунташта, гиранашта, версташтa тIера а даьнна единицай метрически системага доалар а вайцига иштта чоалхане хиина хилар.

ХIанз укх сахьате мехка министерствашен ведомствашен толамца кхоачашъю гаргарча пхе шера лаьрхIа йола СИ единицаш юкъейоалаяра даькъерча мероприятей программа. Кердача системах хIанзае а пайда эц бустама приборашта конструировани еш а арахецаш а. Из ларде лувц нормативно-технически, конструкторски, технологически документацеш уттаераша. Иштта хилазе аргйоацаш я Iилма-технически публикацеш тIа юкъерчен лаккхерчен школашта лаьрхIача дешара литература тIа.

Дунен халкъашта юкъе шерра тIанийца я СИ, хIаьта практически дунен дерригача мехкашка юкъейоалаеш я. Кердача единицашка кьийкай хьалхе лелaю дунен халкъашта юкъера Iилма-технически организацеш. Керда интернациональни единицаш массейолча моттиге йиза практикана юкъейоалаяро йиш хулийтаргья Iилман техникан дукхача довнъошна балха эффективность лаккъе, новкъостал дерга халкъашта юкъера Iилмани экономически бувзамаш шерде.

Рафик ДАНЕЛЯН,
СССР Госстандарта классификаце, кодироване, технически информаце Ерригсоюзни Iилма-тохкама институте сектора заведующи.

(АПН).

Пятилетка, из чакхйоала шу

ПРОИЗВОДСТВА КУЛЬТУРА ЛАКХА ЙОЛА ПРЕДПРИЯТИ

Ткъо шу хьалха Малхбулен Двина яхача додача хин йистерча яьссача моттиге хьалъе йолайир город Новополоцки йоккха мехидаьтта чакхдоаха заводи. Тахан 300 гаргга долча адресашка дIайолх мехидаьтта чакхдаьккха хьаьнна продукташ, иштта массехи шу цул тIехьагIа доаллаха хьалъяьча полиэтилен, химически хьаса, нитрон хьаеш йолча «Полимир» яхача производственни объединене а...

Объединене парткома секретара заместитела кабинете телефонаца цхьа моллагIа доадача тайпара деш дола къамаьл хезар сона.

— Алло, Пальцев ладувгIаш ва... ГIургIажашка хьожаш малав вай? Фуд цига хиннар? ХIа, хIа, кхетаду...

Трубка Iойиллачул тIехьагIа со кIирвенна бIарахьежаш хилар а эийна, велакъежар Анатолий:

— Гой хьона, химически производствана геттара гаьна латт аьнна хеташ дола, хIамаш а дуьца дезаш хул цкъаза. Дукха ха йоацаш очистной гIирсашка яха хайнай гIургIажи цун кIоригаши. ХIанз тхо долча ух горисполкомерча Iалам лорадара йолча комиссе членаш: уж оалхазараш цига мишта дах ха гIерт.

— ХIаьта мишта дах уж «Полимире»?

— Кхы уж летккъаш хIама-м дац — юха а велакъеж Пальцев, — Вешта тхо даьнвад тхоаш долча лоаллахарча хьунагIара лосеш е кхыдола бить нога тIара хьаьший ахарга...

Цунна тIатоха деза «Полимир» массехк шера вIашттa «Производства йоккха культура йола объединени» яха цIи лелаеш хилар, Iалам лорадара гIулакх коллектива тIеххьарадарех а дац.

— Производство лакха культура йолаш хилар, юххера а, арахецаш йола продукци дика хиларца къоастош ма дий, — аьлар А. Пальцева. — 1976 шера деза дикала лаккхача категорех йола продукци арахецилга тха производственни планашка керттерча хьокхамех цаI ба. Цу категоре изделеш арахецара пхе шера план укх шера 10 апреле кхоачашъяьй тханцига. ХIаьта эггара тIехча стандарташка йоав полиэтилен арахец яьх шу хьалха СССР-ен ГДР-ен специалисташа цхьана хьаьньча «Полимир-50» яхача шее санна яр кхы йоацача установко а. ХIанз цо ший проектни низал тIех болх бу. 82 эзар тонн из химически продукт ара а хец. Из хьаеш а цунта болх байташ а хьаIайнача опыто йиш хулийт иштта йола процессаш СЭВ членаш долча цхьадолча мехкашка: Болгаре, Венгре, ГДР, Польше мехидаьттахимически комплексашта юкъейоалае.

КОМПЛЕКСНИ МЕТОД

Хьалха цох оалар эксперимент. ХIанз «Полимире» отталь а юкъейоалаль а производство вIаштIехьаьккхара метод чIоагIъеннай укхаза ерригача производственни звеношка. Объединене лерхIачогIа, керттерча даькъе ца юкъейоалаяр бахьан долаш лаккбеннаб производства боарам а, къахьегама овсарле а, хIаьта иштта кхыдола экономически хьокхамаш а. Духхьал цаI да хувца ца луш дусаш — предприяте болх беш бола нах дукха-кIезига ца хулаш шоаш болча бусилга. ТIеххьарта хапа цхьа эIамига кIезигагIа а хиинаб уж. Сенах латт из метод?

— «Полимир» керттерча производстве автоматизаце боарам 90 процентал тIехбола предприята я, — яхаш дуьи А. Пальцева. — Хадаиза йолча технологически процессашта бригадин хьисапе гIулакх де а баьнна, дикка дукхача болхлошна шишшанна-кхоинна смежни професси Iомаьй. Бригада хIара члена «балха зонаш» шеръеннай, хIаьта мукъабаьнна нах дIахо а производство шеръеча балха дIабохийт, вешта аьлча керда установкаш хьалъеча. Установка хьалъяь яьнначул тIехьагIа цу тIа болх бе беса йиш я из хьалъеш хиннарий. Бахьйа, цхьа хIача хила деза: тахана дено дIадехаш ма хилара профессиональни кийчеенна хила веза.

Духхьал цу методо новкъостал дир предприятена дукха проблемаш къоастаеза. Керттердар: укхаза вIаштIехьдаьккхад производственни бригадай члений квалификаци лаккъяра эша моральни материальни стимулаш хьахилар. Цхьаболла болхлой цхьа установка хьалъеча дIабахийта безаш хилча, администрацеи профсоюзон эгтара хьалхарча аргIана къоастаду бригада члеи профессионально мел кийчеенна ва, мишта къахьестаеа ва, коллективе новкъостална мишта гIулакх долаш ва. Динкача даькъе бригадо ше къоастаду чоалхане химически производство тийша хьанга дIаяла мегаргья, кхы а мала Iоиавала веза.

Иштта хьахул болхлой творчески дегIаахара никъ. Из пайдане хилара эгтара дикагIа тешал ду юкъера образовани йоаца болхлой объединене коллектива беррига махах тахан 0,8 процент мара ца хиларо.

Комплексни метода экономически хьокламаш мишта аьлча, цар йиш хилийтей укх тIеххьарча диъ-пхе шера цхьа эзари ах эзари болхло мукъавалийта. Нагахьа санна къахьегама овсарленга доллача, 1970 шера деиз эксперимент е йоланьча хана дена, из кхоза дукхагIа лаккъенай. ТIаккха цу методагIа болх беча бригадашка алапи лаккденнад 25 процентал кIезигагIа ца луш.

«ПОЛИМИРА» ДОТТАГIИЙ

Тахан «Полимире» хадлаиза стажировка еш хул СЭВ членаш долча мехкий специалисташ — нефтехимикаш, хIаьта предприяте болхлоша айхха бувзам лоаттабу шоай коллегашца. Объединене интернациональни доттагIала цIегIа из санна йолча предприятеца дайта иттаж сийлен совгIаташи сувенираши я.

— Оаха чIоагIа боккха мах бу вежарашка долгIа мехкий тха яр санна йолча заводашна тхой долча партнерски гIулакхий, — йоах А. Пальцева. — ВIашн долча цу гIулакхаша йиш хулийт тхога дика лоацагIча хана керда технологи караерзае. ТIаккха тIехьагIа из юкъейоалаю дукхача кхыча мехкашка а. Масала, ГДР-ерча коллегашца цхьана хьаьйча «Полимир-50» яхача установка лерда тIа ГДР-е «Лойна» яхача халкъа предприяте хьаяьй кхы цхьаькха а чIоагIагIа низ бола «Полимир-60» яхар.

ЦхьайтталагIча пятилетке Ангарскеи Сумгаитеи хьае йолае лерхI 75-и 100-и эзар тонн полиэтилен шера арахецаргйола «Полимир-75» «Полимир-100» яха установкаш. Уж хьалъеш пайда эцаргба социализма вежарашка долча мехкашкарча вай коллегай опытах.

ХIанз «Полимир» яхача производственни объединене коллектив иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъяь йоалаш я. Новополотчанаша КПСС XXVI-ча съезда совгIата лургья планал совгIа эзараш тоннаш продукци.

Юрий ШПАКОВ,
АПН корреспондент.

КЕРДАЧА ХЬИСАПЕ

— Деккар чоалхане да, новкъостий, ха бевача маьха и — цхьаккха минут зехьа йоас йиш яц! — директорь тоттача кабинете гулбеннача нахага хьежа чакхваьлар Шахгириев Асламбек. — Шоашта хетар алар дех аз шугара.

Цхьан минута сатем эттар. ХьалхагIа дIаволавала лоархIавацар цхьаккха а. Уйлае хIамаш долаш дар. Комсаш лелаярца цхьана ялатийна лаьрхIа хьажкIаш кхеергйолаш специализаци е езаш я совхоз. ХьатIадоагIача шера дерригача оахача лаьттай кхаь дакъах цхь дакъа — 500 гектар гаргга дIадалаца деза цу культуро. Иштта хIама «Автуринский» совхозе хьалхагIа цIаккха а хинна дац.

Бакъда, из къамаьл гулбеннараштa дага доалаш юкъедаьннадацар. Цхьабакъда, деш къамаьлаш дувцаш хетараш мара доацача хана дукхагIа болча механизатораша шоай сатедоре цунах хIама хургдац аьнна хетарца. ХIама хург ма дий аьнна дагадоха гIулахх да бокхха боацача боахамо цхьан хана комсашн хьажкIашн санна йола хала къахьегаш кхее езаш йола культураш лелаела, цу тIа а ништтал дукха? Кхы мел дар дIадаьлча а, низ-м кхоачаргбац уж лелае, аьнна хетар наха.

Тоъал ха дьккхар саг йист ца хулаш. Ше вагIача истола хьалхашкара, гIандага тата а дайташ, хьалгIеттар Асламбей. Хьайцар хьоарчадаь ленца хьалъоттадаь лаьтта каькаташ, царех цхьадараш сейфа кохах, корий аьгалех хьалъэхкар цо.

— Ниа тоъаргбий - хьогI вай аьнна хеташ шекдуьлий шо? — хьаттар цо шийца къамаьл деш багIарий дагарчох са а ихийна. — Сога хьаьттача, из лаьтта леладе ялх механизатор тоъаргва.

Кабинете цу къамаьлах ца тешаш гIараш кьлар дехьа а сехьа а.

— Вокъоница сайна хеташ яц аз — ялх тоъаргва. Цул совгIа, уж хургба гурахьа дув ялаташ, свеклаш кхееш, комсаш лелаераштa новкъостал деш. Ха шёртта хургья цар.

Каьхата листаш къоаргъаьяр ялатийна лаьрхIа хьажкIаш кхеара индустриальни методах дувцаш йола схемаш, графикаш, цифраш. Цхьабакъда, шийи къамаьл дага доаца заявлени а еш дIадоладир директора:

— Цу методо йиш хулийт хьажкIий кхашкара балхаш дукха нах ца эшаш чакхдаха. ХIаьта а, вай цунна хIана уйх сахьате ейчдаланза да. Вай цунна тIекъа да аьнна хIанз дIакхайкадича а формализм мара кхы хIама хургдац цунах. Цо пайда эургбац е вайна а, е совхоза а. ГIулакх цIенхаштта, Iилман ларда тIа а даьккха дIадоладе деза. Цу хьакъехьа шуца дувца гулдаьд аз шо тахан.

Цу дешаца чIоагIа хьаштдолаш болча механизаторашa массе тайпара хаттараш дора Шахгириевга. ХIаьта Асламбена царех хIараненa дказа жоп а лор. Кердача метода йоаггIаш йола эффект хургйолаш дацар гIулакх, нагахьа санна на дIайолаяра хьалхагIе а яь бокъонца йола кийчо ца хилча. Фу да цу гIулакха эшар?

«Автуринский» совхози кхаш, лаьрхIа вIашагIъеллача комиссе баьча социамагIа, йоархIаша чIоагIа хьалдинкъа да. Цо оттадаьд фумигаци елга. Лаьтта ахале хьалхагIа кхашка ядохимикаташ товс, цул тIехьагIа юхкаш теда а тедаш, лаьтта цамцадоакк. Цамцадаьккхачул — органически минеральни удобренеш тайсачул — тIехьагIа оах лаьтта. Iа юкъедахача хана цIаьккха оах, шоалгIа удобренеш а товсаш. Цул тIехьагIа кийча хургда лаьтта кердача технологегIа хIамаш дIае.

Шеко йоацаш, дукха да де деза кийчон балхаш, цхьабакъда, хьийга хьа зехьа довргдац.

— Уж балхаш де дог оттийт, — йоахар дIахо директора, — фульяьхача хьажкIий хIара тонна — совхозна массе чудоагIа 200 сом хилаpo а. Кхыметтел хьувнъам планагIа лаьрхIача тайпара хуле, тIаккха а, хургьд вай миллион сома кходагIа дакъа доход. Цул совгIа, хьажкIий хIара килограмм — из я хувцаш луш йолча комбикорма килограмм. Совхоза доахана из дукха эшац — эшачарга дIайохкаргъя вай. Силос а йохкаргья. Цунах а тоъал дукха доход хургья. Цхьабакъди, эггара кертерадар — чIоагIа эшаш дола тIомарах биза фийг бола тIехдика ялат лургда вай мехка. Шуи теркам тIаозаш дацхьогI на?..

Массехк бутт хьалхагIа, ялаташ чуйица ма даьллинге а хилар из къамаьл. Берригa механизатораш раьза хилар цу хана дIаювча хьажкIашта лаьтта дукхагIа чулацара. Автуринский инициатива бе боагIа мах бир. Удобренеш, техника, лаьрхIа йола оборудовани, дIаде хьажкIий фу хьожадир совхоза. ХIаьта нака, нхы хье ца луш, дIаболабир болх. Массава раьза а волаш звенона керте эттар йоккха опыт йолаш вола механизатор Пакаев Насрудди — Октябрьски революцен Къахьегама ЦIеча Байрахчех ордений кавалер. Иштта говза механизатораш а — Азялоя Абуталали Алихаджиев Шамали — ба звеноца. Царна новкъостал ду къоначa, хIаьта а наьхa санна говзал йолаш шоаш хилар хьахьехача лаьтта леладераша Мациев Мовсара, Цуев Салмана, Магомадов Iийсас.

Дукха ха яц звено хIаьшагIъелла, хIаьта хьажкIаш дIае хьакъоастадаь дерригa лаьтта хIакзле а кийчдаь даьннад. ТIехдика чакхъяьхай совхоз кердача технологе тIа яккха кийчъеш хиннача специалистий комиссе могаль дерригa агротехнически мероприятеш. Из дIайолае лаьрхIад январь бетта юкъе. ХIанз звеной члений дешар дIадоладеннад — хьажкIаш кхеара индустриальни метод тIагIоллара а ца Iомаеш, кIоаргга чIоагIен Iомае на еааш.

Доккха гIулакх да наха дIадоладаьр, теш цун толам баргболгах, шоай беррига низ тIабахийтаб цар из баккхара.

С. МАДАЕВ.

ДОШОЛ ДЕХЬАРА

Радом яхача польски городе арахецаш йола хIамаш тега машинаш дика йовзаш дунен дуккха мехкашка, цу дакъа СССР-е а. Царна юкъе я чоалхане йоацеш маьа дарегIа йолен моделаш иштта дуккха чоалхане операцеш кхоачашъеш йола хIамаш машинаш.

СУРТА ТIА: предприяте хьан цехе.

ЦАФ—ТАСС сурт.

ДУНЕ ЦХЬАН КIИРАГIА

МАШАРА ПОЛИТИКА

Советски пачхьалкхено лерригIа чакхйоах машара политика халкъий кхерамале чIоагIъяра тIехьа, дунен халкъашта юкъера кхоккам кIаьдбелга лорадарах хIоаргдарах, тIом ца хилийтара тIехьа мел могар деш я. Из хьагуш да дунен халкъашта юкъерча арене тIема кхерам кIезигбарах дунен тIара политически климат тоаяран тIадерзадаь СССР-о леладеча ховдам боллаш долча гIулакхехи машара инициативехи.

СССР арахьара политика — принципиальни, конструктивни, цIена политика я. Советски Союзо цкъа санна дукхаза а дIакхайкадаьд мохк хIалакбеш йола тIема конфликт хилара бола кхерам кIезигбара тIадерзадаь дола мел эшар де ше кийча хилар, из тIехьа я тIема арсеналашта доазув оттадаран уж кIезигъяран, герз дIадаккхара.

ХIара денна кердача тайпара бакъду адамле бирсача термоядерни тIемага ца кхачийтара мел могар деш бола Советий Мохк машар безаш хилар. ХIаьта КПСС-ой Советски пачхьалкхенои машар чIоагIбара тIехьа; дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш дегIадоаладаран кIоаргдаран тIехьа лоаттабеча къовсама юкъе хьош дола дакъа дунен общественносто чIоагIа хам беш а да. Из бакъду, масала, машарн цкъана гIулакхаш леладарн бахьан доладь Л. И. Брежневна «Доше Меркурий» яха дунен халкъашта юкъера премн яларо. «ДукхагIча даькъе Советски Союзи цун кулгалхойн бахьан долаш тахан вай машара хьалашца дахаш да», — белгалдаьккхад цунца дувзаденна «Доше Меркурий» яхача дунен халкъашта юкъерча сийлен комитета вице-президента Энрике Горостисага (Испани).

Дунен общественносто чIоагIа могаеш хьаллоац машар чIоагIбара, кхохкам кIаьдбелга кIоаргдара, герз Iоаделга юхатохара хьакъехьа ООН-е юкъийта СССР-о оттаь инициативаш а. Къаьстта чIоагIа айдаь дувцаш да ядерни тIема кхерама адамле кIалхараяккхара хорта а болаш де лерхIараш белгалдаь йола «ТIема кхерам кIезигбара тIехьа ца в тетташ цхьадолча де дезарий хьакъехьара» ООН хIанзарча сессе повесткана юкъе йихьача советски предложенех дола дош «СССР кердача машара инициативаша тешал ду советски халкъ дерригача дунен тIа машар хилийта лерхIаш хилара», — аьннад Финлянде компарте Турку яхача города окружной организаце секретара Т. Фарссa. «ЧIоагIа актуальни реалистични я» аьннад советски инициативех политически тохкамий американски Института кертттербарех волча цхьан болхлочо С. Деггетта.

Керди советски предложенеш Нью-Йорке болх беш йолча ООН Генеральни Ассамблея XXXV сессерча дискуссе керттерча ярех хинна дIаэттай». Дунен «къамий сообщества, — йоах ООН трибуна тIара Никарагуа яхача мехкашцарча гIулакхий министра М. Д. Эскота, — хьалхоац машар чIоагIбара тIаерзаь йола Советски Союза инициативаш.

•

«НЕЙТРАЛИТЕТА» ТIЕХЬАШКА А ЛЕЧКЪА

Герзашца дIахо деш дола ирано - иракски дов хIанз бокъонца бола тIом хинна дIаэттад. ТIемо доккха эздаьд шиппа а мехка экономикана, дукха боабаьб бIухойи йохаяьй техникеи. боабеш латт машаре бахан нах. Цу гIулакха сагото еш да цхьаннха тайпара кхыча мехкашкара чугIертилга а доацаш, тIемаца хIаьа а. сихагIа ирано - иракски гIуланкхаш тоадалара тIехь дола дерригa машар безаш дола халкъаш. «Оьха лоархI, — аьннад ховкъоста Л. И. Брежнева Инде президента Н. С. Редде сийна шу оттадьча хана, — вай ханара тIом хила йиш а яц, хила боагIаш а бац пачхьалкхенашта юкъера къовсамаш къастадара йола средство санна. Гаргарен Юкъерен Малхбоале санна йолча сатем боацача центрера тIом, хIаьта а».

Геттара кхыча тайпара никъ ба США лелабер. Бакъда, юххьанца президента Дж. Картера аьннад: «Тхо цхьаккха а бахьанийца юкъегIертаргдолаш а дац гIерташ а дац цу конфликтана», хIаьта США госдепартамента официально дIакхайкадаьд Вашингтона позици «нейтральни» хилара хьакъехьа. Бакъда, дIахо йодача хакарча гIулакхаша тешийне хьахьенхад уж Вашингтона кхайкаралаш — сихха милитаристски кийчонаш ара йола пордув мара йоацилга. Контрессе «караша», аьттехьарча политикаша, пресса кампани йоаржаяьй «США вахара лоархIаме хьашташ лорадара» американски герзашцара низаш Персидски залива районе чуозара тIема.

Вашингтон шай гIуланкхаш чакхдаха йолленнай. Малхбузехьарча кепайоазоно бечи хоамах, США вIашагIъеллай Персидски залива районе интервенци чаккъяккхара йола лаьрхIа корпус. Саудовски Арабе яхийтай ганкара дар радиолокаецa гучадоаккхачен АВАКС яха управлени йолчен системашца кийчъяь йиъ самолет. хIаьта иштта царна гIулакх дара 300 совгIа тIемахо а яхийтав. Цу самолетий новкъосталца США тIема командованека могаргда. ЮПИ агентства белгалдоаккхаш ма хиллара, шоай бомбардировщикийи истребителийи балха корректировани е, тIема операцешта управлени яра йола центраш вIашагIйохка.

ХIанз Персидски залива чуэоаллача хоттиге вIашагIтеха да 37 американски тIема кема, цу даькъе шиъ авианоссец долаш.

«Уж низаш дIадоладалийта кийча да тхо», аьннад тIехьара ше еннача Эй-би-си яхача телекомпане хьакхайкальча интервью президента Картера.

Цуница цхьана Вашингтон гIерт цу регионерча мехкий гIулакхашта юкъе гIертара еш йолча кийчонна «интернационализаци» е. «Гаргарча Малхбоалера мехкдаьтта транспортана хьаухa наькъаш лорадара» яхаш бахьан а доахаш США гIерт «Дукхача къамий тIема форда низаш» оалаш дараш вIашагIтоха. Царна юкъе дакъа лаца раьза хилай Франци, Англи, Австрали.

Иштта я Вашингтона планета тIара машар безаш долча халкъаша тIехь-тIехьагIа дукхагIа саготдеш йолча ирано - иракски конфликта хьакъехьарча» «нейтралитета» тIехьашнахьара оагIув.

•

«ЕВРОПАРЛАМЕНТЕРА» КЪОВСАМАШ

ДIадахача кIиранIа Страсбурге хиннача Европейски парламента эргIанарча сессе хьахьекхад Малхбузен Европа керттера капиталистически мехкашта юкъера вIашдухьаленаш дIахо кIоаргбенна хилар. Кхыча тайпара хила йиш а ярий из, нагахьа санна цига дувцийта оттадараш экономически финансовни деша, капиталистически дунен тIа эггара чIоагIагIа лазаш дола дешаш хилча?

Сессе чIоагIа къовсамаш доладелар 1981 шера йолча Европейски Экономически Сообщества бюджета проектана гонахьа. Бюджета хьакъехьара дош хIано хьалхара дуьхьал даьннадац «Юкъерча рынкана». Дагадехача кхоачам ба, партнераштa юкъера ира къовсамаш бахьан долаш ЕЭС министрий совето кийчъяь карарча шерара бюджет дукхха дебаташ къовсамаши хинначул тIехьагIа «Европарламенто» чIоагIъяьй алхха уйх шера июле, вешта аьлча, ялх бутт совгIа ха тIехьа а аьккха. Кхыча дешашца аьлча, малхбузен Европейски «нйсне» ерригача органий бIарччача ах шера болх бе бийзаб шоаш дIадахийта дезача ахчан боарам миштаб а ца ховш. Хоза хета яздаьдац дерригача малхбузеневропейски мехкий кепайоазоно гIулакх кризиски довзон тIа кхаьчад, цул тIехьагIа сообщества йохаргхилара бола кхерам бокъонца гуча а боалаш, аьнна.

ХIанз дар а цу тайпара историда, бакъда, мa дарра аьлча, кхы а халагIча варнантагIа. ГIулакх чоалхане дийрзад цхьа ха хьалха дукхачa бетташка Англе Iоткъам а беш къийсачул тIехьагIа вIаштIехьдаьннад 1980, 1981 шерашка ЕЭС бюджета юкъе хьош йола взнос 1,6 миллиард фунт стерлингаш кIезигъяйтара шоай партнерашкара дош дакхар бахьан долаш. Цу лоархIамеча гIулакхах бокъонца гуш яр политически расчет, из яр — «европа капитал» М. Тэтчера консервативни правительство классови хьалаца гIерташ хилар.

Бюджета проект чIоагIбаь барт а лаьрхIа оттаьи Европейски парламента хIанзарча сессе юкъийта юкъейихьан яр. Цо чIоагIа полемика йоаржаяйтар, хIара мехка буржуазни парте викалаша шоай къаман капитала позици хьаллувцар. Аьрдехьарчей демократически партей депутаташа юкъийта оттаьча проектана чIоагIа а ховдам болаш е критика йора, цар белгалдоахар, «нйснех» цхьаккха мехка хьалхашка латта а, хIаьта иштта ерригача сообществана хьалхашка латта а цхьаккха чоалхане экономически проблема къоастае цо торо хулийтаргьяц, яхаш.

Ирача къовсама хьале дийцар «Юкъарча рынка» мехкий металлургически промышленносте этта кризисни хьал. ЕЭС капиталистически гIозараштa кризиса духьала къовсам лоаттабара цхьаккха способ кораянзар, чIоагIа производство кIеангъяр мара, цу гIуланхо дуккха предприятеш сихха дIакъовла езарген эзараш бола къахьегамхой хьабе болх боацаш бисарген кхоачадергда хьал.

Шеко йоацаш да «Европарламента» цIаькха хургйолча заседане, капиталистически конкуренци айлуш латтачен экономически конъюнктура дIахо талхаш латтачен хьалашка, ЕЭС-а юкъера вIашдухьаленаш иръенна хилар чIоагIдар мара кхы хIама дергдоацилга.

В. МАТЯШ,
В. БАНДАШИН,
Ю. ЛОПАТИН,
(ТАСС).

МАОИЗМИ МАО ТIЕХЬЕИ — СУДА ХЬАЛХАШКА

Пекине дIакхайкадаьд Iаьвал бахьан Мао хIанзарча тIахьенца лоттабаьча къовсаме яйшача Лин Бяов Цзян Цинен группировкай доакъошхой дешага хьажара лаьрхIа йола прокуратурен лаьрхIа йола суди хьалай аьнна. Суда хьалхашка оттаргва «контрреволюционни группах» долча дешо вIашагIтеха итт цIена маоист: Цзян Цин (Маох йиса жеро), Чжан Чуньцяо, Яо Вэньюань, Ван Хунвэнь — «виъннех латта банда» оалачун доакъошхой, хIаьта иштта цун валар миштa хилхад ховш доацача, Мао дIаваьлча цун метта из хургхилар официально дIакхайнадаь хиначa Линь Бяос шийна юхе нйза хьалха тIема кулгалхой хинна бола Хуан Юншен, У Фасянь, Ли Цзопын, Цюй Хуэйцзо, Цзян Тэнцзяо, хIаьта иштта Чэнь Бода. Дэн Сяопинен Хуа Гофэнен фракцешта юкъера гуччахьара къовсам тIа-тIа чIоагIагIа холуш боагIача Китае чура политически ситуаци Iалаьмате чоалхане а хьовзаенна а эттача хана, великоханьски шовинизма тIехдаьнна доккхий низаш а цу процесса гIонца ший баьтча Мао Цаздуна цIи цуна цхьана «йоккхача скочонен» «культурни революцен» вакханали еш хиннача цун новкъостех дIакъовстас гIерташ.

ХIанз Китайна довл дераш гIерт гIулакх «виъне» даьча зуламашца Мао гунахьа долаш а ца хиннача тайпара чакхдаккха. Цхьабакъда, Мао даьъа шоашка кхачараштa из иштта хилар ца деза а. маоизма ерригa идеологически политически система исторен китайски халкъан суда хьалхашка отта езаш я. Цхьан хала бокхий партийни пачхьалкхени деятелаш хиннача иттане дош процесс гуччахьа ль дувце а е къайлагIа ль дувце а, цуйна еча кийчоно ше къаьстта хьагойт маоизма идеологе а политика а даькъера кризис.

Китая кулгалхой гIерт хIанз, маоизм цо китайски халкъа деначa цIийх, къелах, бокъо йоврах «Iошенъе», из хIама деш Маос лаьца хинна мехка милитаризаци яра, из тIема кийчбара никъ, дунен тIарча разрядка оелаш тедарех кхохкам лакхбарен никъ, «корччий» дийна хиначa хана цун амарагIа доладенна империализма эггара реакционнегIа долча гIозарашца барта ахар ше долча бесса а дуташ. ГIулакх цу тайпара ловча оагIорахьа хьувзаде аттa хулийт маоизм бIарчча болла, вIашагIбовлаш бола хьехам а боацаш, Китайх Азера милитаристски тIех держава хьаяр санна дола ховдамболлаш дола политически гIулакх чакхдакхара утилитарно пайда эца лаьрхIа йола вIашн духьала йола положенеш эклектически вIашагIъяр хиларо.

Китае цхьайолча моттигашка Мао портреташ Iодахарах, цун сов харцахьарча установкашта тIерабовларах, масала, интеллигенци дайн хIалакьяра тIахьехар, е «порядок ца хилар — из дика да», е «къел дика я» яхараш санна дола Мао къамаьлаш хьалха санна гIадбахе тIа ца нйдарах латта, масштабашца диллача йоккха йола демагогически тIагIоллареи демаоизаци хетаргахьа, кхоачам болаш яц Мао морг хинна а вац е хуре а вац яхаш иттаъ шерашка дийцараш бIаьш миллионаш болча китайцашта дицдалийтара. Цу тIа а Хуа Гофенага дена Iоболча Китае администраце, партийни аппарате, моттигашкарча управлене органашка посташ тIарча иттаъ миллионаш болча наха Iаьдала но бе доладж уж йоккхий организаторски таланташ профессиональни знанеш е йоккха политически опыт йолаш хилерагIа а ца доагIаш, керттерча даькъе царна Мао хестаме харагIа, «Мао Цзадуна идеишта» шоаш тешаме хилара демонстраци а еш. Цу берригача наха лаьц «культурни революци» лаьттача шерашка шоаш довнаца яьха моттигаш Дэн Сяопина керда гучабийначa «прагматикашта» дIаяла.

Цу тайпарча хьало хьаьо хIанзарча хенарча китайски обществера ира вIашдухьаленаш. «виъне банданеи» Линь Бяонеи духьаларча кампане формера Мао тIехьаленйа гонахьара къовсам гIоттабу. Китайна керте латтараштa юкъе Iаьдал бахьанера къовсам лел мехка къахьегамхой тIа-тIа къийлуш а бокъонаш йовш а латтача, тхьо миллион бола бе болх боайа нах мехка латтача гIулакхашта раьза ца хилар соедулаш латтача хьалашка. Китае тIа-тIа ирлуш латт демократе, гражданий конституционни бокъонаш телха ца яра проблемаш, дезален бераш дарен, хIаьта иштта кагирхой а дукхха нхьйола а проблемаш...

Экономика, социальни, культурни даькъе кризисга кхоачаяьй маоизмо китайски общество. Кердача китайски кулгалхоша — «прагматикаша» деш долча цIенхаштарча гIалатташа логически дIахо хьу Маос шиъ а цун установкаш чакхъяьхараша а деш хинна гIалаташ, хIана аьлча маоизма кIийлен тIа деша да уж. Китайски халкъа хIанз а ер дергда — вон дергда яхаш алхха декларативни дешаш тел, хIаьта йолаш йола ресурсаш ««сийлахь - воккха корччий» хиннача дина санна милитаризмаген тIема еча кийчонген дIаухийт.

ХIаьта мохк социализма хьалъяра новкъа нхача КНР хьалхарча итт шера опыте къахьегамхой сакхетаме а вехаре а кIоаргга лераш ма йитайний. «Китайски пана» тIехьашкара яра а юлаш арахьарча дунега кхоачача цхьайолча фанташи тешал цу Китае юкъейиса социалистически идеалий низ бокккха хилара. Царех лархIа йиш а мохк юха а нийсача новкъа баргхиларах, из социалистически хьисапе дегIаваха болабела тарлуш хиларех бола карелоацам.

Пекине хургйолча «виънен» кхьгеа ялх маоистен процессо цIаьккха а хьагойтаргья маоизма ерригa идеологически политически мискал.

Игорь СИНИЦИН.
(АПН).

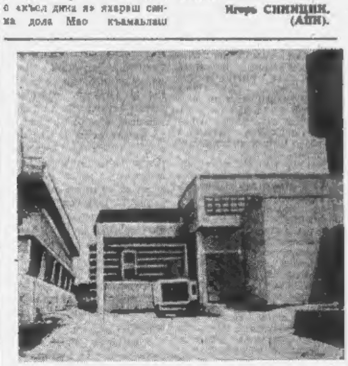

Малхбузехьарча державаша тIехьарча 15 шера ЮАР-а хадданза финансови Iилмаи, технически новкъостал дар бахьан долаш уран даьккха ца Iеш ядерни герз хьадара кийчо ярга кхаьчад цигара гIулакх.

Малхбузехьарча державаша новкъостал а деш Пелиндаба яхача моттиге хьалъяь «Сафари» яха ядерни шиъ реактор атомни герзага кхачa гIертача расистски восицина кланашта юкъе къаьстта моттиг дIалоацаш я. ЮАР-е атомни гIулакх мехьара дахара йола керттера партнер США я. Цар расистаща ядерни даькъе цхьана гIулакхаш леладара йолча соглашенена кулгаш яздаьд. Из соглашени лаьрхIа я 2007 шерага кхаччалца, хIаьта цунга хьежжа информацеш, специалисташ дIа-юха хувцаш хургба, хIанзара оборудовани атомни бийдали лоаттаергья.

СУРТА ТIА: ЮАР-а Пелиндаберча атомни центра здани. ТАСС фотохроника.

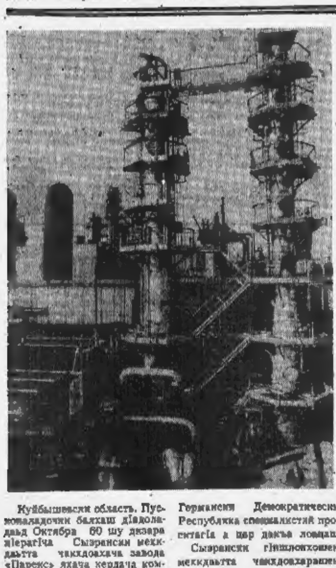

Куйбышевски область. Пусконаладочни балхаш дIадоладаьд Октябра 60 шу дизара вIерагIча Сызрански мехкдаьтта чакхдоахача завода «Парекс» яхача кердача комплексе. Уккхаза йоккхаш хургья коача парафин, довкъара белокаш арахецара эшаш йола бийдал. «Парекс» — дизельни фатогена фракцешта депарафинизаци еш йола керда мощностaш заводе хьаю цхьа участок. Из хьалъеш я Германски Демократически Республика специалистий проектагIа а цар дакъа лоацаш.

Сызрански гIишлонхошеи мехкдаьтта чакхдоахарашеи дерригa низаш тIадахийтад йиллача хана хьалхагIа комплекс болх бе йолайтийтара.

СУРТА ТIА: «Парекс» яха комплекс.

Ю. БЕЛОЗЕРОВА сурт. а.

ТАСС фотохроника.

ХИЙ ТЕА ДАЛАРЕ...

Наурски района «Комсомольский» совхоза кертарча агронома Хашагульгов Мухьмада йоахар, укх шера планагIа гектара тIара 55 центнер гаргга комсаш яха езаш дe тхо. Бакъда, тхона хетачоIа, оаха кхы а дукхагIа йоахаргья.

ВIубенна вар хьа иштта хургхиларах. Йоаьал йоалелча, болхлоша шоай хур дир комсашта хий дехкаш. Бакъда, из массанахьа а дIанхачацар. Лаьтта шаьра довцача, хий тIа ца кхачар бахьан долаш, доккъалора, эттIар.

ХIаьта миштa хилар цига хий тIаккхача комсаш? Геттара дика хилар! Новкъост А. Круглов керте латтача бригадо дош деннадар ший участка тIара 338 тонн комсаш яха цо шийн дош тIехькхоачаш дир — 385 тонн комсаш чуера. Кхы а доккхагIа толамаш даьхар Базаева Нуре бригадо — бIаь гектар гарггача кхай тIара 700 тонн совгIа комсаш чуера.

— Иштта хургдар тхи кхыча бригадашка а, — яхаш дувц Хашагульгов Мухьмада, — нагахьа санна хий теа даларе. Цкъа-дале, лаьтта шаьра ца хиларах хий тIа ца кхоачаш, шоалагIа-дале тхона хьалха ядача совхозаша совленна а хий дIадиллe, из хьа ца кхоачаш хьувнъам кIезигбелар.

Укхаза белгалдаккха догIа, лаьттах дукхагIа пайда эцар духьа дукккха рузкъа, къахьегам, ха дIа а йохийташ даьккхача каналах, цу тIа ехкача станцеех лерттIа пайда ца эцаш хилар. Цу хIаманга ма боаггIара хьажац «Чечениигушвинсо» яхача объединене кулгалхой. ЦхьайoIча совхозаша совленна дехкаш зехьа доаду дукха хий. Хий дуллача цхьа порядок оттайоре хIанзачул дукха а дикагIа пайда эцаргбар хих, дукхагIа хьувкъаргкър комсаш.

Районе массанахьа а санна, тха а лийрхIачул гектара тIара 10 центнер кIезигагIа яьлар комсаш.

Совхозе ба комсаш хьалкхее, дика хьувкъас ховш бола мастераш. Царех я Къахьегама Цlеча ордена лаю Порадина Евдокия, Мудалаева Кемсет, комсий бешамашка дика болх бе ховш бола механизаторaш А. Сириев, А. Халимов, кхыбараш. Уж берригаш а коммунистически къахьегама ударникаш ба. Цар йоккха балха опыт я.

— ХIанз тха боахама дIахо дегIабоалабара хьалхашка латта эггара доккхагIдола дехар да лаьтта шаьрдар, — аьлар Хашагульгова. — Из совхозо шийн низаца кхоачалдеш а да. ТIаккха дукхагIа хургья тешшаме хий тIаккхоача комсаш. цунга хьежжа дикагIа хургба хьувкъам а. ХIанз иштта шаьрдаьд 100 гектар хула лаьтта.

Ю. ТЕГАЛОВ.

ХЬАЛХА ЛАТТА БРИГАДИР

«Грозэнергоремонт» яхача ремонтно-наладочни предприяте турбинни цехе цхьоалагIча разряда слесарь волаш дIадоладир шийн къахьегама вахар вурийтта шу хьалха демобилизацегIа цIавенача салтечо Нетребе Виктора. Цун аьттув баьлар: цунна лалашйейсбелар слесарий бригадираш Ю. Н. Плешаков, А. П. Дубовской санна бола мастераш. Юкъарча гIулакхах дог а лазаш, цар шоашта дIатIалаьцар къона слесарь Iомавелга, цудукъа шоашта мел ховр дIахьийхар цар цунна. ДIахьийхар дIаэца ховргдолаш хинна хинавар ученик. Лоацача хана ше ма дарра Iомадир турбинни оборудованена ремонт яра чоалхане Iилма, тIехь-тIехьа дукхагIа лакхйора профессиональни говзал. ХIанз ялхлагIча разряда слесарь ва Нетреба Виктор. предприяте дийагIа йолча слесарий бригадана керте латт, къоабалаь тIайийца кагирхой хьехамча ва. Цун портрет Сийлен улга тIара Iодалац, «Коммунистически къахьегама ударник», «Социалистически яхье котвальнар» яха сийлахьа цIераш еннай цунна. Из да производства эффективности балха дикали лакхьяр духьа, пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа предприяте лоаттабеча къовсаме цуйна карагIдийнарий бе боагIаш бола мах бар. Слесарий бригадира къахьегама календира тIа 1981 шу латт.

Цун совнагIа, хьинаре общественник а ва Нетреба Виктор: балха тIарча шийн новкъостаща хIанз вIаштта кхоалагIа хержав из халкъа депутатий Заводской райсовета депутатаха.

Х. СИРУДЖАНЦ.

ЯлхлагӀа шу ду «Советски дезала ди» яха цӀей Краснодарски краерчу городе Кропоткине чакхдоаха. Центральни улицагӀа чакхбовл городе бовзаш бола къахьегама дезалаш, машиннаьъхой культура Двореце уж хестабу. Хоза кийтъяьча майдашкей улицашкей дукхача наха сакъерд, «Папа, мама, со — спортивни дезал» яхача девизагӀа спортивни яхьаш чакхйоах.

СУРТАШ ТӀА: 1. Цхьана бахаш 50 шу дизар деддир городской цӀей долча хана тӀемеи къахьегамеи ветеранаша ОрловгӀар Георгий Андреевичеи Екатерина Степановнаси, СимоновгӀар Палипа Кузьминичнаси Иван Федоровичеи.

2. Города улицашкеи майдашкеи цӀейна хетаяь торговли.

Е. ШУЛЕПОВА суртӀаш.
ТАСС фотохроника.

ЭСПЕРАНТО — дунен халкъашта юкъера мотт

Географически карташтеи справочникаштеи дукха хӀама хов — дунен тӀа масса мохк ба, уж мичахьа дала, цар столицаш, баха нах... Цхьабакъди, цу мехка хьакъехьа цхьанкха хӀама аьннадац справочникаш тӀа, карташ тӀара леха хьаштдац шун, цига 16 миллион гаргга нах бахе а...пачхахьалкхеи хулаш мел йола хӀамаш йолаш из бале а — правительство, шийи законаш, герб, байрахх, гимн, кхьметтел академи а. Цига арадувл 120 гаргга цӀи йола газеташи журналаши, цун алкха цаӀ мара боацача пачхахьалкхеи меттала арадувл книжкаш. Пхи континент а лоацаш баьржа уллача цу мехках «Эсперантия» оал, е цун граждании меттала — «эсперинтуйо» (Esperantujo), хӀьата цун меттах — «Эсперанто».

Фу мотт ба из дерригача дунен тӀера нах вӀашкаувзар?

Из мотт хьахинна бапка дукха ха а яц, из хьахиннаб 1887 шера 26 июле Варшавеи цул тӀехьагӀа цу хана ерча Российски империе кхьча городашкеи беттагаргаш тӀа дав «Д-р Эсперанто. Дунен халкъашта юкъера мотт. Дешахьалкхеи дизаа учебники. Эрсашта» аьнна йоазув а долаш дола докхха лоаца книжка дохка арадаьннача хина. Дукха ха ялалехьа кхьча меттали араяьлар цун переводаш.

«Д-р Эсперанто» аьнна кӀал гӀолла псевдоним а яьъаь дунен халкъашта юкъерча гӀонна болча метта оттаь шийи проект араякккхай къонача варшавски лоро-окулиста, ше шийца Ӏомавеннача тӀехъаьнна йоккха талант йолаш волча лингвиста Людовик Заменгофа. На ваьв чухьа баха нах пхе меттала къамаьл деш хиннача доазонна йистерча йоккха йоацача Белосток яхача городе. Цига бахача наха шоайла вӀашн дӀа-хьа дувцар ца кхетадарах, метташ бе-бе долландаь юкъе моастагӀал уттарах Людовика дагадехад юкъара цхьа мотт, бе-бецча къамех болча наха вӀашн дӀа-хьа дувцар кхетаде йиш хилийтар дукъе массане а лербергболаш цхьа мотт а наьна мотт дӀабаьлча моллагӀа кургбола мотт а хиланза барг ца хилар.

ТӀаккха малагӀа мотт хоржаргба дунен халкъашта юкъера мотт а баь хьаэца могаргболаш? МоллагӀча хӀанзарча къамийчарна юкъера хоржаргба? Цунах а далаш, бакъдар аьлча, гӀулакх — шийи меттах дунен халкъашта юкъера мотт а хинна дӀаэтта долча къаманга Ӏалаьмате йоккхий совленаш ма кхоачаргйий политически, идеологически, экономически, культурни, Ӏилмая даькъе. Кхы къамеи-м раьза хург мичад цу гӀулакха. МоллагӀа ширача замалахьа ледаьча, хӀьата долче, нейтральни меттаех, масала, санскрит е латински мотт хоржаргба дунен халкъашта юкъе лебе? Уж метташ-м таханарча вай вахарал тӀехьа ма дисадий, дукха хӀанзара понятеш царца вӀаоалалург мичай.

Дага а доацаш, цхьа шийи тайпара решени кораьйй Л. Заменгофа. 14 къамех мотт хоаш хиннача цо анализ яьй цар грамматика, дешай дукхала. ТӀаккха цар ларда тӀа хьабаьб цо къамий меттаех дикагӀеи рациональнегӀеи мел дола хӀама шийна чуласца бола керда мотт. «Эсперанто» — «дагдоахийла» яхилга да. Автора доаг даьхад дукхача шерашка ше хьийта къа доарг ца хиларга, наха накъадаргхиларга. ХӀаьта цунна из гӀалат а оаьннавац. Автора псевдоним цӀи дӀанха мотт къоабалберал корабир дерригача дунен тӀарча дукхача моттигашкара. Эггара хьалхара учебник арадаьнна цхьа шу ах шун ца кхоачаш ха яьлча. Л. Заменгофа Эсперантистий хьалхарча эзарие адресий книжка арадаьккхад. МаӀан доланв да, царех 800-нега кхоачаш хӀана бац яьнла бераш Российски империе доазовеи чухьара хиина яхлар, хӀаьта из пачхахьа правительства къамийи меттайи политикана дукхьала протест ара йола шийи тайпара форма яр.

1905 шера Булонь-сюр-Мер яхача французски городе эггара хьалхара эсперанто Дерригдунен конгресс хилар. Цига вӀашагӀкхета гулвелар дунен дукхача мехкашкара 688 делегат, хӀаьта уж берригаш а цхьаккха переводчик ца эшаш, шоайла вӀашн дӀа-хьа дувцар геттара дика кхета а деш къамаьлаш деш хиннаб. 1908 шера, эсперанто йиъылагӀча Дерригдунен конгрессе вӀашагӀъеллай хӀанз ЮНЕСКО-ца консультативни юкъмоттиг йолаш цунца цхьана хьинаре къахьегаш йола Дерригдунен эсперанто-ассоциаци.

Эсперанто-болам чӀоагӀа дегӀабенаб вай мехка. Росее эггара хьалхара эсперанто кружок хьаьхинай Одессе 1889 шера. Эсперанто чӀоагӀа къоабалбеш хиннав Лев Толстой. Эсперанто шийна ма могга дӀабоаржабеш хиннав М. Горький, эсперанто-шрифт доаш бола печатни машинка эца бокъо луш дола патент хинна К. Циолковский. «Ondode Esperanto» (Ондо дэ эсперанто — Волна эсперанто) яхача московски журнала редактор хинна академик С. Обручев. ГӀоралла хьача композитора, музыкальни теоретики педагоги хиннача С. Танеева хьаяьй эсперанто-гийна музыка, шийи дневник цу меттала ледадаьд цо. Оригинальни произведенеш эсперанто меттала яъяьй советски поэта М. Исаковске.

Кремлерча В. И. Ленина библиотеке улл совгӀата луш дола йоазув тӀа а долаш дола эсперанто учебник: «Дег тӀара лоархӀаш авторгара господин Ленина, Советски республика председателя, эсперанто къоабалбеш волчоа. Л. Мера».

Вай мехка дукхача городашка болх беш я цу метта тӀехьалаттараш вӀашагӀкхеташ йола эсперантистий клубаш, кружокаш, секцеш. Цар хьинаре гӀулакхаш леладу машара тӀехьарча эсперантистий Дерригдунен боламца, доазол дехьарча эсперантисташта довзийт вай мехка вахар, гӀуланхаш, политика.

1979 шера марте ВЛКСМ ЦК-ас, ВЦСПС-о, доазол дехьарча мехкашца доттагӀали культурни бувзамаш леладеча Советски обществай Совето цхьана яьча решенегӀа хьаьлй советски эсперантистий Ассоциаци. Шоай болх дӀаболабаьб Ассоциаце Ленинградеи, Украински, Литовски, Латвийски, Эстонски, Армянски отделенеш. «Эхтиривмат» (Таллин), «Лиесма» (Рига) яхача издательствашка шийи хай-хайнахьа араехеш эсперанто литература.

Эсперанто мотт ца бовзаш бола нах цхьаьа тешац, сага дет чу мел дола хӀама цун новкъосталца дӀаала йиш хиларах. ЦхьабакъдаӀалаьмате дукхача масалаша хьахьокхар кхьдар да: тӀехь-тӀехьа дукхагӀа эсперанто меттала арадувл Ӏилман балхаш, оригинальни перевод яьи художественни произведенеш. ХӀаьта болгарски городе Варне хиннача эсперанто 63-ча Дерригдунен конгрессе дездир Югославерча эсперантиста японски эсперантистска маьре йоллар. Цар дезала мотт — эсперанта.

Превилаш юкъера дӀахувсилга фу да хоаш йоаца, йӀаьхий, хьашт долча оагӀорахьа лостае, дош ала йиш йолаш йола. Французски Ӏилмай Академе логикай цхьал халек шедевр аьнна йоӀ шийи грамматика, лексикиах интернационализм дукхагӀа йоаллаш хилар бахьан долаш эсперанто моллагӀча кхьча мехка меттал 5—6-ала эттагӀеи сихагӀеи Ӏамабулаш ба. ХӀаьта из къамаьл аз наха аларах деш дац, сапана гучадаьннач дош да: Эсперанто Ӏомабеш кхо бутт баьккхачул тӀехьагӀа Литве вахар со бӀаьстая юкъе хулаш лолча эсперантий традиционни вӀашагӀкхетаре, хӀаьта цига цу хана цу меттала тоъал дика къамаьл дулуш а сайга хьаяхар кхетадеш а вар со.

Нагахьа санна эсперанто Ӏомабе шоай безам хуле, из Ӏомабе новкъостал дергаш шоана, нагахьа санна укх адресагӀа заочни курсашца шо дувзалойя: 153000 Иваново-центр, аб. ящик 8, Эсперанто клуб. Лев Толстоя а ма аьнадий: «Из мотт Ӏомабеш хилча вӀалла лоадама ха а еаац, цунах боала пайда из Ӏомабе ца хьожаш Ӏе мегаргвоацаш селлара боккха ба».

И. ЧАРИН.
Дерригдунен Эсперанто Ассоциаце член.

ВАЙ МОГАШАЛЛА ХАЬХО Я КАБУЦ

Кабуц эшаш яц хоастае, вайна массанена а дика йовз из. Лакха яц цун калори, вӀалла лаац хьоанал, кӀезига я углеводаш. Цхьабакъда, геттара мах болаш я цунах йоахка белокаш чурий болх тоабеш хиларца. Укх тӀехьарча хана гучадаьннад кабуцах доаллаш дола тартронови кислотах У яха витамини дегӀа Ӏалаьмате пайдана болга.

Тартронови кислотас сега такхийтац, бакъди, кхехкаьча кабуцах хӀаманна пайда доацаш дӀадоал из, цудухьа бийда йолаш юаш хилча дикагӀа я кабуц. ДегӀа дика лоархӀаш да цунах даь салат, винегрет, иштта, из ше цхьа юаш хилча а. Ӏалаьмате дарбана я У яха витамини гийгий нйс кайсарилги телха хилча. Кабуца чуйоагӀаш йола витаминаш лаьрхӀача апельсинашеи лимонашеи луш бола пайда лу. ЙоагӀача беса лореш а Ӏалашо еш а кабуц ледаеш хилча, кхьча беьцадаяршта тара йоацаш. 7—8 бетта лаьгӀ ца луш латт цун витаминаш. Кабуц Ӏовца Ӏалпиъаьча сагах ала йиш я: дегӀа эшаш мел йолча витаминашца кхоачам баьб цо, аьнна. Ха деза, кхехкаьча, дӀа-хьа йийтача кабуцацара витаминаш лаьгӀ луш, цар низ эшалуш хилар. Витамин С къаьстта дукха хул берхӀала еллача кабуцац. Бакъда, берхӀала йолла а ховш йолла еза из. Из йолла еза леда чу. ТӀаулла кий цхьан езага хӀаманца Ӏотоӏа а еш. БерхӀа а боацаш ведара чу е нь чу из елла хуле, дукха ха ялалехьа тах цунах йоахнаш йола витаминаш.

ДегӀа кӀезига пайдана я йиллача мара яа йиш йоацаш мистъенна кабуц. ЙоагӀача беса дика берхӀала елла кабуц дегӀа Ӏалаьмате дарбана я. Цо новкъостал ду дика хӀама дегӀах дӀалатара, из хӀама гийга чу ца талхийтара.

Пайдана я вьта а бӀарча йолаш а цхьана берхӀала ет кабуц, хӀана аьлча бӀарча йолча кабуцаца дукхагӀа юс витаминаш.

Р. АРАКЕЛОВ,
санитарни сердалов республикански цӀен инструктор.

ДЕРРИГА А — ТӀЕХЬЕ ДИКА КХЕЯРА

Тригонометрически функцеш юкъе а йоалаеш геометрически задача деш дешархошка баьча контрольни балхага хьожаш йоаллар Элеонора Яковлевна эттара хьалха директора сона йовзийтача хана. ЧӀоагӀа терийм тӀабахийта, хьалх а хьежа, цаӀ моллагӀчоа тӀехь Ӏодехкар цо тетрадаш.

Иштта хьийнай из дукхаьа а.

Из бӀаргайоаллехьа директора Зоси Светлана Григорьевнас йийцаяр сона Элеонора Яковлевна. Тха школе меттел, миччахьа а хьожаме хургйолаш ю цо шийи урокаш, аьлар директора. Цо еча йийллача урокех дукха пайдане хӀама Ӏомаду кхьча хьехархоша, къаьстта а къоначар.

Ше урокаш еш а мукъача сахьата а дешархошта материалистически кхетам лулга цӀанкха а дицдалийтац Элеонора Яковлевнас.

Светлана Григорьевнас деш дола къамаьл хоазе хетӀача, эрсий мотти эрсий литературай хьехача Нестерова Галина Афанасьевнас аьлар, са предмет хьехачв аттагӀа болалургба берашта кхетам. Бакъда, со хьагаш дика вешархошта коммунистически кхетам лу Элеонора Яковлевнас.

Иштта аьлар цох школерча кхьча хьехархоша а.

Тхьаьх шу хьалха институт йистеньккхача Нохч-ГӀалгӀайчене болх бе ера Кучиева Элеонора.

ХӀанз из МагӀалбиерча № 20 йолча юкъерча школе хьехаш я. Шийтта шу да цо цига болх бу. Цига ялехьа хьалха Горагорске хилар из хьехаш ялх шера.

Къахьега меттел, денал а хинна, яха моттиг а йийсьялар СибарегӀера енача йоӀа ГӀалгӀайчене. Цо шийи вахар дийзар гӀалгӀачунца. Ше Ӏояь а хьалкхийна а СибарегӀе санна езаслар Султыгова Элеонора Яковлевнайна Кавказ, Нохч-ГӀалгӀайче...

Цхьа моллагӀа йола хьехархо хинна Ӏац хӀана Султыгова, къонача хьехархошта хьехамча а я из. Цо боккха патриотически, интернациональни кхетам луш кхеду ше хьехаш йолча классашкара бераш. Школе хьехаш а дешаш а ба тайп-тайпарча къамех бола нах.

Элеонора ЯковлевнайгаӀа хьокхаш дӀйбу кхьча хьехархоша. ХӀаьта цунга шорта да дӀадала дикадар.

Дукхьал цхьа математика хьехарех чакхдалац цо школе деш дола гӀулакх. Из классни кулгахо я, цо кулгалду математикан физикан методически объединенена, математически кружокна.

Дешархошта шийи предмет дезалургдола оагӀонаш корайоагӀа хьехархочоа. Цо ю математически сайренаш, викторинаш, дикагӀдола математически ценгазет арахецара конкурсаш, математически олимпиада.

Цун урока тӀа долх бераш дика а хеташ, цудухьа дика кхет математиках дешархой.

Мукъача сахьаташка Султыговас кертера терием тӀабоний берий патриотически, интернациональни сакхетам лакхбара, царна коллективизма уйла чуйоссаяра, советски халкъий доттагӀал курдолаш уж хьалххедара.

Советски халкъа денал, къонахчал, патриотизм, къахьегама хьинар дувцийт дешархошна ше новкъостал а деш. Бераша йийша а йийшай, йийша а йийцай мукъача урокашка новкъоста Л. И. Брежнева произведенеш: «ЗӀамига лаьтта», «Юхадийндалар», «Целина». Дешархошта къаьстта езаелар «Целина». Царех цхьабарий дай Казахстане целина нараерзаеча даькъа лоацаш хиннаб. Шоай даьша цох дийцараш дийцар дешархоша. Цу произведенех лаьца Ӏилма-практически конференци хиннай школе.

Дукха къахьег цо бераша шоаш, шоай кертаца уйла еш материал Ӏомаергйола лостам телаш. Цун урока тӀа дукха кул дипча хаттара жоп дала кулг урагӀдохийтараш. Математика кӀоврга кхетаду цун дешархоша. Из дикеи тӀехдикеи хоераш берригнех ахаш гарта ба.

Цхьа шу хьалха цо кийчча вьь Ломоносова цӀерагӀча Московски пачхахьалкхеи университетерча заочни школе деша эттар 17 саг. Уж шевар экзаменаш дика дӀа а еана, хӀанз шоллагӀча курсе дешаш ба.

Элеонора Яковлевнас айхха бувзам лоаттабу берий даьшцеи ноанойцеи. Школеи дезалеи беш бола хьехам цхьатарра хилча мара сакхетам бизза хургбац бера, йоах цо. Берий даьйи ноанойи болча наӀарга яхе а уж ше йолча хьабийхе а царца дагайоал из берашна дикагӀа дешийтар, царна лертӀа кхетам балар дувцаш.

Дукха ба цо иштта дешар хьехаш а кхетам луш а хьалкхебаь. Царех ба тайп-тайпарча моттигашка болх беш бола инженераш — Мамилов Закре, Варламов Александр, Погоров Тухан, лор Дудаева Люба, полковник Хестанов Асланбек, Ӏилмахо - физик Зражун Александр, следователь Шестопалова Ирина.

Бизза коммунистически кхетам луш кхеду цо шийи бераш а. ВоккхагӀвола воӀ «Ӏаьржа дошув» лохаш буру деттача балха ва. дӀаьагӀвари йийги деша багӀа.

Беррига советски нах а санна, берашта хьехача, царна кхетам луча толамаш даьха Коммунистически парте XXVI съезда накъаяха дагахьа дӀадоладаьд дешара шу Султыгова Элеонора Яковлевнас.

Ю. ЧАХКИЕВ.

Ловзаш ба ветеранаш

ДӀадахача шоаттеи кӀиран деношка С. Орджоникидзе цӀерагӀча стадионе хилар футбола ши ловзар. Шоатта дийнахьа «Терека» ветеранаш бар советски футбола ветераний вӀашагӀтехача командаца ловзаш. Цу команде бар цӀи хеза футболисташ: Стрельцов, Янец, Нетто, Кавазашвили, Филатов, Тукманов, Геришкович, кхыбараш.

Ветераний вӀашагӀкхетар счет 4:1 йолаш хьаьший кот а боллаш чакхдаьлар. Эггара хьалха вай коанаӀарашка бургац чутехар Янепа, цул цара ниисхал а йсаккхаш хьаьший коанаӀарашка бургац чутехар вай ветерана Якушкина. Хьаьшаша (Еськова, Филатова, Тукманова) кхоъза кхы а бургац чутехар вай коанаӀарашка.

КӀиранайийнахьа хьаьший лайзар «Терекаца». Из ловзар чакхдаьлар счет 4:2 йолаш вай командо котало а йоаккхаш. Бургац чутехар вай футболисташа Джуниндова, Синьков, Садаева (шиъ), хӀаьта вай коанаӀарашка — хьаьшаша — Геришовича, Э. Стрельцова.

Спорта хоамаш

ШТАНГА. Куйбышевски областерча Сызрань яхача городе хилар къонача штангисташта юкъе «Труд» яхача шийи лоӀамача спортивни общества Центральни Совета хьалхара моттигаш яхара яхьаш. Цига шийи дозалах чемпиона цӀи яьккхар Домаев Хьусеча, шоаэ а цо айьча штанга дозал 252 кг дар. ХӀаьта шо-шоай дозалах шоллагӀеи кхоалагӀеи призаш Петухов Юрен Темирсултанов Лемаси яьхар.

«Труд» яхача ДСО Центральни Совета вӀашагӀъеллача командана юкъебоагӀаш СССР хьалхара моттиг яккхара яхье даькъа лоацаш хургба вай республика викалаш — Домаев Хьусеин, Васек Александри.

КЛАССИЧЕСКИ КЪОВСАМ. Город Ангарске чакхъяьлар кхелетараш классически хьсаце кӀалтохаргах латара Эрригсоюзни турнир. Дика толамаш даьхад цу яхье Нохч-ГӀалгӀайчерча шин спортсмена — Чебатков Александреи Королев Валереи. Шоай дозала категорех чемпионий цӀераш яьхар цар, цул совгӀа, укхала цар кхоачашйир СССР спорта мастерий нормативаш а.

КРОСС. ДӀадахача кӀиранденнахьа С. М. Кирова цӀерагӀча культурни салаӀарей парке хилар городской кросс. Цига даькъа лоацаш вар 64 коллективера 400 совгӀа спортсмен. Укхаза яхье баьнна бар производственни коллективай, юкъерча школай, производственно - техническа училищай, лаьрххӀача юкъерча дешара заведеней викалаш. Боккхийчарна юкъе 1000 метр водача эттара дикагӀа аьттув Рудаков Николая баьлар. Из дистанци цо чакхъаьккхар 2,31 минут мара ха йоа ца еш. ХӀаьта нэзал гаьна бовдаш хиннача лаьрххӀача юкъерча дешара заведеней спортсменашта юкъе сихагӀа ведар Грознерча химико - технологически техникума дешархо Морозов (2,37 мин.). ПТУ доакъошхошта юкъе — № 9 йолча технически училищера Байсултанова.

500 метр бовдаш кхалнаха юкъе хиннача яхье 1.24 мин. мара ха йоа ца еш сиха едда чемпионка цӀи химико - технологически техникума дешархочо Галатас яьккхар. Юкъерча школай викалашта юкъе — № 22 йолча юкъерча школа дешархо Берестановас (1.32 мин.).

Производственни коллективашта юкъе командни зачетах хьалхара моттигаш, маӀача наькъа «Грозгоралектросета» командага кхаьчар.

М. МАТИЕВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

21 октябрь
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — ГӀуйренара гимнастика.
9.15 — «Спартак» яха Э. Хачатурянна балет СССР-а [illegible] академически Доккхача театра спектакль.
Ийттедаьнча — Кердадараш.
14.00 — Кердадараш.
14.30 — Мехка телевизионни студей документальни фильмай программа.
15.40 — «[illegible] Ӏалам».
16.00 — Д. Фурманов. «Чапаев».
16.45 — «Объектив».
17.30 — «Дукха еза стихаш».
17.50 — В. А. Моцарт. 3-гӀа концерт.
18.15 — «[illegible]».
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — «Подмосковьерча гуйре». Киноочерк.
19.06 — «[illegible]». Алтайски краи [illegible].
19.30 — «[illegible]». Художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.45 — «[illegible]». Перерыве — «Тахан дунен тӀа».

II ПРОГРАММА.

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Шахматни школа».
8.35; 9.40 — Зоологи, 7 класс.
9.00 — П. Неруда. [illegible].
10.05 — «Французски мотт».
10.35; 11.35 — Физика, 10 класс.
11.05 — Эрсий мотт.
СТУДЕНТАШТА-ЗАОЧНИКАШТА.
12.00 — Начертательни геометри. I курс.
13.25 — Политически экономи. К. Маркс. «Капитал».
14.15 — Подготовительни отделене [illegible]. Математика.
14.45 — Психолого - педагогически [illegible].
15.15 — М. Шолохов. «Тайна Дон».
16.05 — «Нохч-ГӀалгӀайчу [illegible]».
18.25 — «[illegible]». Документальни фильм.
19.05 — «Дунен халкъашта юкъера обозрение» ([illegible] метт.).
19.20 — Киножурнал.
19.30 — «Саги заноаи» (нохчий метт.).
20.00 — [illegible].
20.15 — Спортивни передача.
20.45 — Консерваторе [illegible].
21.00 — «Белгало йоаца бутт». Телевизионни дукхасерийни художественни фильм. 2 сери.

22 ОКТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.30 — ГӀуйренара гимнастика.
9.15 — Мультфильмай программа.
9.45 — «[illegible]». Художественни фильм. Ийттедаьнча — кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «[illegible]». Документальни фильм.
15.30 — «Эрсий а советски а [illegible]». Серебни 3-гӀа симфони.
16.10 — «Эрсий къамаьл».
16.40 — «Московски репортаж». [illegible] СССР [illegible] Академе [illegible] Овчинниковни Ю. А. СССР-а халкъа артист С. Бондарчуки.
17.10 — Советски илле концерт.
17.35 — «[illegible]».
18.05 — «[illegible]».
18.35 — «[illegible]». Киножурнал.
18.45 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Футболах йола европейски чемпионий кубок «Спартак» — «[illegible]». В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадионера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.45 — «[illegible]». Телевизионни документальни фильм. Ийттедаьнча — «Тахан дунен тӀа» яха информационни выпуск.

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачай программа.
8.05 — «Школа. [illegible]».
8.35 — «[illegible]».
9.35; 14.40 — «[illegible] библиотека».
10.05 — Немецки мотт.
10.35; 11.40 — М. Ю. Лермонтов. «Купеца Калашникова [illegible]», 7 класс.
11.00 — ПТУ [illegible].
11.30 — «[illegible]», Ӏилман - популярни фильм.
12.05 — Студентшта-заочникашта. Хими. I курс.
13.20 — Философи.
14.10 — Подготовительни отделене [illegible]. Физика.
15.10 — А. Н. Островский. «[illegible]».
16.00 — «Нохч-ГӀалгӀайчу [illegible]».
16.20 — «[illegible]» (нохчий метт.).
18.30 — «[illegible]». Документальни фильм.
19.40 — «[illegible]».
20.00 — «[illegible]».
20.20 — КПСС XXVI съезда [illegible]. «Грозненский [illegible]» совхоз (нохчий меттала).
20.30 — Киножурнал.
21.00 — «[illegible]».
21.30 — «Белгало йоаца бутт». Телевизионни дукха серийни художественни фильм. 3 сери.

РАДИО

21 ОКТЯБРЬ

6.40 — «[illegible]» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — [illegible]. Беседа (эрсий меттала).
8.15 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.25 — Хоамаш.
8.30 — «Коммунистически [illegible]». Беседа (эрсий меттала).
8.45 — [illegible] (эрсий меттала).
9.30 — «[illegible]» (гӀалгӀай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хоттаман бола хаам (эрсий меттала).
17.16 — КПСС XXVI съезда — 26 ударни [illegible] (нохчий меттала).
17.31 — «[illegible]». Концерт (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.20 — Хоамаш.

22 ОКТЯБРЬ

7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «[illegible]» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Ӏилман техникан [illegible] (эрсий меттала).
8.40 — Художественни [illegible] концерт (нохчий меттала).
9.15 — [illegible]. «[illegible]» (нохчий меттала).
9.30 — «[illegible]». Радиовыпуск (гӀалгӀай меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
10.00 — Передачай программа. Хоттаман бола хаам (эрсий меттала).
16.01 — Дунен халкъашта [illegible] (нохчий меттала).
16.15 — Парте [illegible] (гӀалгӀай меттала).
16.30 — «[illegible]». Корреспонденци (гӀалгӀай меттала).
16.45 — «Грозненски [illegible]» (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гӀалгӀай меттала).
18.20 — Хоамаш.

«ЦӀИЛЛЕТОРГАШ ЕХА ВАХАВ»

«ЦӀиллеторгаш еха вахав» яха керда музыкальни кинокомеди даьккхад вовзаш волча советски режиссера Гайдай Леонида фински коллегашца цхьана. Фински литература классика Майю Лассила цу тайпара цӀи йолча повеста экранизаце ирча сатирически формагӀа бетдоах корта бохабу маларашмелилга, хьахьокх алхха цхьа шуша мара доацача маларо мел доккхача зуламга кхоачабу повеста турпалаш.

...Деррига а хьадоладеннад дош доацача хӀамангара: яхархочун Антте цӀагӀара цӀиллеторгаш кхоачаенний. Сесага цу сахьате лоалахошка вахийтав мар. Вужха сих а ца луш вахав из. Сесаг сатийна хьежаш яьгӀай цхьан сахьата, цхьаькха а кхы цхьаькха а сахьата. Бакъда, мар цӀенагӀа кхийттавац ихелагӀча дийнахьа мара.

Режиссер - постановщик: Гайдай Леонид. Ролаш ловзаераш: Е. Леонов, В. Невинный, Г. Вицин, М. Пуговкин, кхыбараш.

Фильм араяьннад СССР «Мосфильмаца» Финляндие «Суоми-фильмаца».

Чечингкинопрокат.

СУРТА ТӀА: фильма кадраш.

Хоттам

Тахан республикеи Грознеи хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, ӀуйрийнаЦхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, малхбоалехьара секунде 5—10 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 12—17, Грозне 15—17 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух хьекхаш хилеи фегара температура буйсана 0—5, дийнахьа 10—15 градус йовхал йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместитела — 9-24-03; бехктонхама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта бохкина — 9-24-06; культура — 9-24-05; кисьмай — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей ерей, шоаттеи деношка

СФ00329. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 4938.